

Metode i oblici rada u nastavi prirode i društva

Pišćak, Korina

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:106103>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-19**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Korina Piščak

METODE I OBLICI RADA U NASTAVI PRIRODE I DRUŠTVA

Diplomski rad

Čakovec, veljača, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Korina Piščak

METODE I OBLICI RADA U NASTAVI PRIRODE I DRUŠTVA

Diplomski rad

Mentor rada:

Dr. sc. Hrvoje Šlezak

Čakovec, veljača, 2023.

SADRŽAJ

SAŽETAK	5
SUMMARY	6
1. UVOD	1
2. NASTAVNI PREDMET PRIRODA I DRUŠTVO U OSNOVNOJ ŠKOLI.....	2
3. VAŽNOST NASTAVNOG PREDMETA PRIRODA I DRUŠTVO.....	3
Obrazovna važnost nastave prirode i društva	3
Odgojno značenje predmeta priroda i društvo	4
Praktično značenje predmeta priroda i društvo.....	5
4. CILJEVI I ZADACI NASTAVE PRIRODE I DRUŠTVA	6
Zadaci nastave prirode i društva prema Ivanu De Zanu	6
5. OBLICI RADA U NASTAVI PRIRODE I DRUŠTVA	8
Frontalni oblik rada.....	9
Rad u skupinama.....	11
Rad u parovima.....	13
Individualni rad.....	15
6. METODE RADA U NASTAVI PRIRODE I DRUŠTVA.....	16
Metoda praktičnih radova	17
Vizualne metode	20
Metoda demonstracije.....	20
Metoda crtanja	22
Verbalne metode	23
Metoda usmenog izlaganja – monološka metoda	24
Metoda razgovora – dijaloška metoda	26
Metoda čitanja i rada na tekstu	28
Metoda pisanja.....	29
7. METODOLOGIJA	30
Cilj istraživanja	30
Hipoteze	30
Instrument istraživanja i obrada podataka	31
Sociodemografska obilježja ispitanika.....	32
8. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	34
9. RASPRAVA	55
10. ZAKLJUČAK.....	58
11. LITERATURA	60

PRILOZI	62
POPIS TABLICA	68
POPIS SLIKA.....	69
ŽIVOTOPIS.....	71
ZAHVALA	72

SAŽETAK

Nastavni predmet priroda i društvo obavezan je za učenike primarnog obrazovanja. Nastavni proces je kompleksan pojam koji se sastoji od učitelja koji prenosi znanje i učenika koji to znanje prima. Priroda i društvo je nastavni predmet koji učenicima pruža uvid u mnogo različitih sadržaja, omogućava im spoznaju društva i svijeta oko njih. Kod nastave prirode i društva tradicionalan oblik nastave više ne zadovoljava potrebe nastavnog predmeta, rješenje treba tražiti u suvremenoj nastavi i suvremenim nastavnim sredstvima. Suvremena nastava prirode i društva zahtijeva od učitelja dobro poznavanje nastavnih metoda rada te nastavnih oblika rada. Suvremena nastava okrenuta je prema učeniku koji se nalazi u središtu nastavnog procesa. Učitelji trebaju težiti tome da smanje frontalnu nastavu i sve više uvode suvremenije nastavne oblike. Rad u skupinama, rad u parovima, istraživačka nastava, provedba pokusa i eksperimenata, izvannastavne aktivnosti, uključenost učenika u istraživačke projekte i sl. je primjer suvremene nastave kojoj treba težiti. Ovaj diplomski rad govori o metodama i oblicima rada koji se svakodnevno koriste u nastavi. U radu su navedene prednosti i nedostaci svih oblika i metoda rada koje nalazimo u nastavi prirode i društva, te je svaka metoda i oblik detaljno objašnjen. Istraživački dio diplomskog rada bazirao se na efikasnosti i korištenju metoda i oblika rada. Željela se utvrditi učinkovitost svakog nastavnog oblika pojedinačno te svake nastavne metode. U istraživanju je sudjelovalo 107 ispitanika koji su iznijeli svoje osobne stavove i mišljenja o korištenju i kombiniranju oblika i metoda rada u nastavi prirode i društva.

Ključne riječi: nastavni predmet priroda i društvo, nastavni oblici rada, nastavne metode rada

SUMMARY

The subject nature and society is compulsory for primary education students. Teaching is a complex term consisting of a teacher who transmits knowledge and a student who receives that knowledge. Nature and society is a subject which provides students with an insight into many different contents, enables them to learn about society and the world around them. When teaching nature and society, the traditional form of teaching no longer meets the needs of the subject, the solution should be sought in modern teaching and modern teaching tools. Contemporary teaching of nature and society requires teachers to have a good knowledge of teaching methods and teaching forms. Modern teaching is oriented towards the student, who is at the center of the teaching process. Teachers should strive to reduce face-to-face teaching and increasingly introduce more modern forms of teaching. Working in groups, working in pairs, research working, carrying out trails and experiments, extracurricular activities, involvement of students in research project, etc. is an example of modern teaching that should be strived for. This graduation thesis talks about the methods and forms of work that are used every day in classes. The paper lists the advantages and disadvantages of all forms and methods of work that we find in the teaching of nature and society, and each method and form is explained in detail. The research part of the thesis was based on efficiency and the use of methods and forms of work. The aim was to determine the effectiveness of each teaching form individually and each teaching method. 107 respondents took part in the research and expressed their personal views and opinions on the use and combination of forms and methods in teaching of nature and society.

Key words: subject nature and society, forms of work, methods of work

1. UVOD

Nastavni predmet priroda i društvo pojavljuje se u nastavnom planu i programu za osnovnu školu 1954. godine, a pojavljuje se pod nazivom upoznavanje prirode i društva u prvom, drugom, trećem i četvrtom razredu. Od te davne 1954. godine predmet prirode i društva prolazio je kroz brojne promjene, a te promjene nastojala je pratiti pedagojska periodika. „Osim radova u pedagojskoj periodici, posebice su bila vrijedna nastojanja koja su težila izgrađivanju jedinstvene i cjelovite metodike nastave prirode i društva“ (De Zan, 1999).

U kurikulumu nastavnog predmeta priroda i društvo koji je objavljen 2019. godine od strane Ministarstva znanosti i obrazovanja stoji kako je nastavni predmet priroda i društvo interdisciplinaran, odnosno, priroda i društvo je predmet koji ujedinjuje znanstvene spoznaje prirodoslovnog, društveno humanističkog i tehničko-informatičkog područja. Posebno je važno kod učenika poticati: radoznalost, interes, želju za učenjem te želju za otkrivanjem svijeta oko sebe.

U središtu nastavnog procesa treba biti učenik. „On je njen nositelj, pokretač, kritičar, istraživač, imperator. Učenik je ne samo nositelj nastave nego i njezin cilj. On je stvara i konzumira prema svojim (kritičkim) potrebama i mogućnostima. Cilj je da se postigne samoostvarenje učenika“ (Stevanović, 2003:20). Nastavni predmet priroda i društvo vrlo je važan u osnovnoškolskom obrazovanju zato jer je nemoguće zamisliti život u kojem se ne shvaćaju prirodne pojave i društveni odnosi. Obzirom na to da je predmet priroda i društvo iznimno kompleksan, vrlo je važno da se nastava prirode i društva poveže sa stvarnim životom i provodi interdisciplinarno. Priroda i društvo kao nastavni predmet ima velik utjecaj na stjecanje novih znanja i razvijanja sposobnosti kod učenika. Zadaća svakog učitelja jest motivirati svoje učenike i potaknuti ih na učenje. Učitelji razredne nastave koriste se mnogim nastavnim strategijama i metodama kako bi bili što uspješniji u ostvarivanju svojih zadaća.

Tema ovog diplomskog rada je *Metode i oblici rada u nastavi prirode i društva*. Cilj rada je da na što bolji način prikaže zastupljenost pojedinih nastavnih metoda i oblika rada u nastavi. Osim prikazivanja zastupljenosti, cilj je i prikazati efikasnost pojedine nastavne metode ili oblika rada te olakšati učiteljima razredne nastave primjenu i korištenje određene metode ili oblika rada u svojoj nastavi.

2. NASTAVNI PREDMET PRIRODA I DRUŠTVO U OSNOVNOJ ŠKOLI

Nastavni predmet priroda i društvo uvelike doprinosi razvoju učenika kao umnog, moralnog i duhovnog bića koje je u suglasju s njegovim sposobnostima i sklonostima. Ivan De Zan (1999) u svojoj knjizi *Metodika nastave prirode i društva* kaže kako je vrijednost nastave vidljiva u razlici između onog što je dijete znalo o svojem okruženju prije polaska u školu i onoga što je spoznalo tijekom nastave i osposobilo se za daljnje spoznavanje prirode i društva. Jedan je od važnijih zadataka odgoja i obrazovanja učenje prirodoslovnih sadržaja i stjecanje znanja o prirodnim pojavama, stjecanje prirodoslovne pismenosti i kompetencija koje učenika trebaju uvesti u znanstveni način razmišljanja te razumijevanje čovjeka kao dijela prirode koji ima odgovornu ulogu u održavanju njezine ravnoteže (Kostović-Vranješ, 2015).

U kurikulumu za nastavni predmet priroda i društvo navedena su četiri koncepta kroz koje se ostvaruju odgojno-obrazovni ciljevi. Četiri povezana koncepta su: Organiziranost svijeta oko nas, Promjene i odnosi, Energija te Pojedinač i društvo. Koncepti pružaju učenicima mogućnost da uz različite sadržaje neprestano nadograđuju njihovo razumijevanje. Koncepti su također povezani i s međupredmetnim temama. U svakom od navedenih koncepata veliki značaj pridaje se istraživačkom pristupu koji se temelji na opažanju, zaključivanju, raščlambi, sintezi te razvijanju kreativnosti i kritičkog mišljenja (MZO, 2019).

Prema De Zanu (1999) nastava prirode i društva treba biti organizirana i komponirana tako da njezinim sadržajem i metodama rada učenici zadovoljavaju svoje interese za temeljito upoznavanje okoliša te da steknu cjelovitu spoznaju o prirodnim i društvenim pojavama u svom okruženju. Na nastavnom predmetu priroda i društvo postoji mogućnost da uz obvezne nastavne sadržaje učenici zadovolje svoje osobne interese, a to im pružaju razni izvannastavni oblici rada, slobodne aktivnosti učenika ili neke učeničke djelatnosti. Uključivanjem u izvannastavne oblike rada, učenici mogu zadovoljiti svoje osobne interese i proučavati određene pojave iz područja prirode i društva. Učitelj će učenicima na taj način omogućiti razvitak njihovih stvaralačkih sposobnosti (De Zan, 1999).

3. VAŽNOST NASTAVNOG PREDMETA PRIRODA I DRUŠTVO

Nastava prirode i društva pridonosi cjelovitom nesmetanom razvitku učenika kao umnog, moralnog i duhovnog bića. Cjeloviti utjecaj nastave prirode i društva na razvikan sposobnosti i sklonosti učenika, raščlanjena je na obrazovno, odgojno i praktično značenje (De Zan, 1999). Zadaće i zadaci nastave prirode i društva proizlaze iz važnosti nastave. U nastavnom planu i programu za osnovne škole koji je izdan od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa navedene su zadaće nastavnog predmeta prirode i društva te ciljevi nastavnog predmeta priroda i društvo (MZOŠ, 2006). Dokument nastavni plan i program u današnjoj nastavi više se ne koristi no bez obzira na to u njemu su na dobar način objašnjene zadaće i ciljevi nastavnog predmeta. Bez obzira na različita polazišta i raščlambi značenja nastave, uobičajeno je govoriti o obrazovnoj, odgojnoj i praktičnoj važnosti nastave prirode i društva (De Zan, 1999).

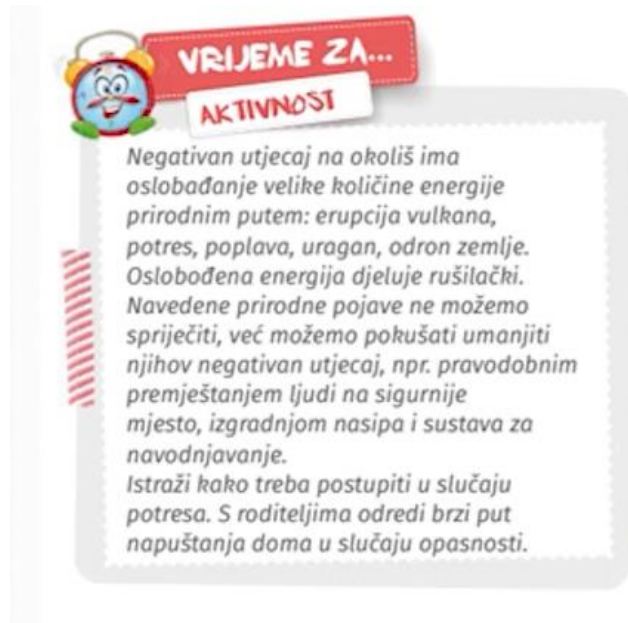
Obrazovna važnost nastave prirode i društva

Prema De Zanu (1999), obrazovna važnost sastoji se od stjecanja znanja o prirodi i društvu, razvitku učeničkih spoznajnih sposobnosti (opažanje, pamćenje...), ali i od rezultata, tj. primjene znanja u svakodnevnom životu. Osim stjecanja znanja, nastava prirode i društva kod učenika razvija različite psihofizičke sposobnosti i zanimanja (primjerice, intelektualnih, izražajnih, praktičnih i perceptivnih). Nastava prirode i društva djeluje i na ostale psihičke funkcije kao što su: pamćenje, interes, pozornost, mašta te sposobnost govora.

Ostvarujući obrazovne zadatke u nastavi prirode i društva učenici spoznaju: svoje vlastito okruženje, važnost prirodno-geografskog smještaja na život ljudi, važne povijesne događaje, važnost kulture i običaja nekog mjesta, utjecaj određenih povijesnih događaja na razvoj države. Posebno je važno da nastava njeguje samostalno stjecanje znanja učenika već od prvog razreda osnovne škole putem malih samostalnih istraživačkih radova (De Zan, 1999).

Mnogi zadatci u udžbenicima i radnim bilježnicama sastavljeni su na principu samostalnih istraživačkih radova. Takvi zadatci služe kao poticaj učenicima u samostalnom stjecanju znanja u nastavi prirode i društva. Učitelj bi trebao poticati samostalni istraživački rad učenika u nastavi.

Primjer samostalnog istraživačkog rada za učenike četvrtih razreda osnovne škole (Bulić, Kralj, Mamić, Štambak, Šarlija, 2021, *Priroda, društvo i ja 4*, Zagreb: Alfa)

Slika 1: Primjer iz udžbenika za 4. razred

Izvor: Preuzeto iz Bulić, Kralj, Mamić, Štambak, Šarlija, 2021, *Priroda, društvo i ja 4*, Zagreb: Alfa

Odgojno značenje predmeta priroda i društvo

Prema Matijeviću i Bognaru (2005) obrazovni su zadatci mnogo konkretniji u odnosu na odgojne zadatke koji su u obliku općenitih fraza. U službenim dokumentima mnogo su brojniji obrazovni zadatci za razliku od odgojnih. „Odgoj shvaćamo kao međuljudski odnos i komunikaciju uz koje neka ljudska jedinka zadovoljava svoje osnovne potrebe uz istovremeno usvajanje opće ljudskih i društvenih normi“ (Bognar, Matijević, 2005:18).

Ivan De Zan (1999) ističe doprinos nastave prirode i društva, kao jedne od sastavnica odgojno-obrazovnog procesa koja doprinosi ostvarivanju općih odgojnih vrijednosti. Pod općim odgojnim vrijednostima smatra: spoznajne, moralne, estetske, fizičko-zdravstvene, radno-tehničke i egzistencijalne. Nastavom prirode i društva učenik usvaja pravila, običaje i norme ponašanja čije usvajanje dovodi do oblikovanja njegove moralne osobnosti. Posebno mjesto u formiranju moralne svijesti i uvjerenja kod učenika ima učitelj s kojim se učenici žele poistovjetiti. Taj odnos treba razvijati na temelju ravnopravnog odnosa i međusobnog poštovanja (De Zan, 1999). Nastava prirode i društva kod učenika pobuđuje interes i potrebu

za lijepim, učenici razvijaju sposobnost estetskog doživljaja i stvaranja tj., nastava prirode i društva pridonosi estetskom odgoju učenika. Priroda i društvo pridonosi i kod stvaranja zdravih životnih navika kod učenika, kao što su: higijenske navike, pravilno disanje, pravilno držanje tijela, utjecaj pojedinih čimbenika na njegov rast i razvoj te potreba za rekreacijom.

„Odgojni, afektivni zadaci nastave odnose se na usvajanje stanovitih odgojnih vrijednosti – moralnih, estetskih, fizičkih, radnih“ (Poljak, 1982:19). Po De Zanu, nastava prirode i društva posreduje u mnogim sadržajima kojima se ostvaruje ekološki odgoj, zdravstveni odgoj, samozaštitni odgoj, prometni odgoj te odgoj za autonomiju – samoostvarenje osobnosti učenika. Zadaća svakog učitelja je da omogući razvitak učeničke osobnosti da sam može utjecati na svoju sudbinu i postati aktivni i djelotvorni član zajednice. Odgojni zadaci usmjereni su prema razvoju navika planiranja i ustrojavanja rada te pravilnog odnosa prema radu i primjeni stečenog znanja i iskustva u svakodnevnom životu (Babić, 2020).

Praktično značenje predmeta priroda i društvo

Praktični radovi učenika u nastavi prirode i društva vrlo su važni u procesu stjecanja znanja, vještina i navika te njihovoj primjeni u svakodnevnom životu (De Zan, 1999). „Praktični su radovi izvor mnogih novih iskustava koje učenik na drugi način ne bi mogao upoznati“ (Pletenac, 1990:99). Praktičan rad ima pokretačku snagu kod razvijanja misli kod učenika, također, praktičan rad ima veliku ulogu u razvijanju vještina i navika kod učenika (radne, higijenske, kulturne i druge). Po De Zanu (1999) radne navike koje učenici steknu tijekom školovanja su: redovito dolaženje na nastavu, ispunjavanje svojih obaveza, pisanje domaće zadaće, obavljanje djelatnosti u školskom vrtu, parku, okolišu škole, prikupljanje stvari i materijala iz okoliša potrebnih za provođenje nastave, itd. Nastavom prirode i društva kod učenika se oblikuju i kulturne navike kao što su: odlazak u knjižnicu, odlazak u kino ili kazalište, odlazak u muzeje, galerije te se oblikuje i poželjno ponašanje na javnim mjestima.

Stečeno znanje, navike ili vještine u školi imaju pravu vrijednost jedino onda kada ih učenici mogu primijeniti i u svakodnevnom životu. U nastavi prirode i društva učenici se susreću s mnogo sadržaja koji nalaze primjeni i u svakidašnjem životu kao što su: radni dani učenika, opasnosti u kućanstvu, obitelj i obiteljski odnosi, korištenje sata i kalendara, korištenje termometra i kompasa, uzgajanje biljaka i životinja, onečišćenje i zaštita okoliša (De Zan, 1999).

4. CILJEVI I ZADACI NASTAVE PRIRODE I DRUŠTVA

Pletenac (1990) napominje kako se u praksi često ne prave velike razlike između ciljeva i zadataka nastave. Naglašava se važnost njihove realizacije u nastavnom procesu. Također napominje kako se redovito ciljevi zamjenjuju zadacima, a zadatci ciljevima.

Ciljevi nastave su opće odrednice kojima se usmjerava cjelokupna nastavna, odnosno, odgojno-obrazovna djelatnost (Pletenac, 1990). Zadaci nastave označavaju konkretizaciju i razradu postavljenih zadataka, a navedeni su u nastavnom planu i programu (De Zan, 1999).

Cilj nastave prirode i društva je doživjeti i osvijestiti složenost, raznolikost i međusobnu povezanost svih čimbenika koji djeluju u čovjekovom prirodnom i društvenom okruženju, razvijati pravilan odnos prema ljudima i događajima, otvoreno prihvaćati različite stavove i mišljenja te poticati znatiželju za otkrivanjem pojava u prirodnoj i društvenoj zajednici (MZOŠ, 2006). Kurikulum predmeta priroda i društvo određuje svrhu, ciljeve, strukturu, odgojno-obrazovne ishode i razine njihove usvojenosti, učenje i poučavanje, međupredmetne povezanosti te vrednovanje. Za većinu ishoda određene su razine usvojenosti, zahvaljujući tome olakšano je planiranje i provođenje vrednovanja. Od učenika se očekuje ostvarivanje svih odgojno-obrazovnih ishoda (MZO, 2019).

Ivan De Zan podijelio je zadatke nastave prirode i društva na: obrazovne (materijalne, funkcionalne) i na odgojne. Materijalni zadatci nastave podrazumijevaju „stjecanje znanja o objektivnoj stvarnosti koja se proučava u nastavi pojedinih predmeta“. Funkcionalni, psihomotorički zadatci podrazumijevaju „razvijanje brojnih i raznovrsnih sposobnosti – senzornih, praktičnih, izražajnih i intelektualnih“. Odgojni, afektivni zadaci nastave odnose se na „usvajanje stanovitih odgojnih vrijednosti – moralnih, estetskih, fizičkih, radnih“ (Poljak, 1982).

Zadaci nastave prirode i društva prema Ivanu De Zanu

De Zan u svojoj knjizi *Metodika nastave prirode i društva* (1999) donosi podjelu zadataka nastave prirode i društva.

Prema De Zanu zadaci nastave prirode i društva jesu:

1. Igrom, učenjem i radom, upoznati prirodne i društvene pojave, njihove promjene i zakonitosti u društvenom i prirodnom okruženju.

2. Razvijanje sposobnosti motrenja, kritičkog promatranja, logičkog zaključivanja, mišljenja, samostalnog proširivanja znanja u suglasju s psihofizičkim sposobnostima učenika.
3. Razvijati učeničko iskustvo i primjenjivati stečeno znanje u svakodnevnoj školskoj i životnoj praksi.
4. Upoznati prirodne ljepote zavičaja i domovine te razvijati potrebu za njihovo očuvanje i zaštitu.
5. Shvatiti povezanost između žive i nežive prirode i ulogu čovjeka u mijenjanju. Uporabi i unapređivanju okoliša.
6. Upoznati temeljne prirodnoznanstvene postupke kojima čovjek upoznaje i istražuje prirodu
7. Snalaženje u prostoru, na zemljovidu, upoznati temelje kartografske pismenosti.
8. Razlikovati prošlost, sadašnjost i budućnost te snalaženje na vremenskoj traci.
9. Upoznati najvažnije povijesne događaje svog zavičaja i domovine.
10. Razlikovati gospodarske grane i njihov utjecaj na život ljudi.
11. Razvijati navike planiranja rada, pravilnog odnosa prema radu i rezultatima svoje i tuđe djelatnosti.
12. Razvijati interese, sposobnosti, radne navike, kulturu rada i odgovornost prema radu.
13. Stjecati temeljne higijensko-zdravstvene navike te čuvati svoje zdravlje.
14. Usvajati pravila i kulturu ponašanja u prometu.
15. Sudjelovati u razvijanju humanih međusobnih odnosa djevojčica i dječaka te pravilnim odnosom prema starijim osobama kojima je potrebna pomoć unapređivati vlastito društveno ponašanje.

Iz nastavne prakse poznato je da su zadatci nastave čvrsto povezani te se ostvaruju cjelovito. „Stjecanjem znanja iz prirode i društva – ostvarujući materijalne zadatke nastave, razvijaju se psihofizičke sposobnosti i sklonosti učenika (motrenje, mišljenje, pamćenje, interes, mašta, čuvstva, govor) i ostvaruju zadatci umnoga, moralnog, estetskog, tjelesno-zdravstvenog, radno-tehničkog, ekologijskog, prometnog odgoja te odgoja za autonomiju mladih“ (De Zan, 1999:62).

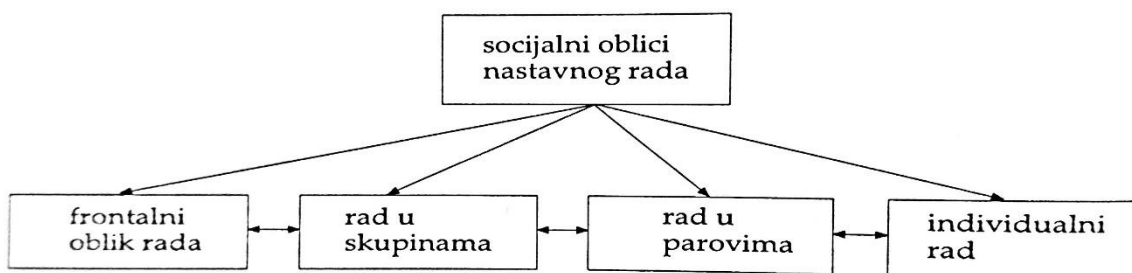
5. OBLICI RADA U NASTAVI PRIRODE I DRUŠTVA

Vesna Kostović-Vranješ u svojoj knjizi *Metodika nastave predmeta prirodoslovnog područja* (2015) navodi kako se metodički oblici rada u nastavi opisuju kao ciljne interakcije koje u procesu učenja i poučavanja omogućuju učenicima putem međusobnih interakcija, interakcija s nastavnicima i samostalnih aktivnosti ostvarivanje ciljeva i zadataka nastave. „Metodički oblici rada su u nastavnoj praksi povezani s ciljevima nastave, nastavnim sadržajima, izvorima znanja, nastavnim metodama i svim ostalim strukturnim komponentama nastave“ (Kostović-Vranješ, 2015:78).

Organizacija nastave ovisi o ustrojstvu nastavnog rada i odnosima njezinih sudionika. Odnos sudionika u nastavi prirode i društva ima didaktičko-metodičku namjenu. Prema De Zanu (1999) postoje tri oblika odnosa sudionika u nastavi prirode i društva. *Interakcija* označava odnos učitelja i učenika u nastavnom procesu koji učitelju omogućava potpuni odgojno-obrazovni utjecaj, a učenicima omogućava razvitak. Interakcija je oblik u kojem je odnos između učitelja i učenika šire razvijen, a time se postiže sporazumijevanje i zajedništvo kod većeg broja sudionika. Interakcija je međusoban odnos učitelja i učenika, što znači da riječ nije prepuštena samo učitelju, već i učenik zauzima aktivan stav i uključuje se u razgovor u nastavnom procesu. Sljedeći oblik koji spominje De Zan je *koakcija (suradnja)*. Ovaj oblik odnosi se na odnos dvaju sudionika u nastavnom procesu, to može biti odnos učitelja i učenika ili učenika i drugog učenika. Suradnja omogućuje produbljenje odnosa između sudionika, a samim time odgojno-obrazovno djelovanje postaje snažnije. Posljednji oblik odnosa prema De Zanu je *samorad (autoakcija)*. Samorad se odnosi na samostalan rad učitelja ili učenika. Prednost ovog oblika jest mogućnost da i učitelj i učenik potpuno izraze svoje stvaralaštvo, potiče ih i osposobljava ih za samostalnost u radu. Autoakcija je odnos koji je poželjan u suvremenom istraživačkom pristupu u nastavi prirode i društva jer od učenika zahtijeva samostalno zaključivanje i dolaženje do određenih spoznaja. Ovi odnosi uvjetuju provođenje različitih oblika i metoda rada u nastavi (De Zan, 1999).

Temeljni nastavni oblici rada su: frontalni rad, rad u skupinama, rad u parovima i individualni rad. Svaki od navedenih oblika rada ima svoju vrijednost i važno mjesto u suvremenoj nastavi, zbog toga ih se ne može rangirati po vrijednosti. Nastavne oblike rada potrebno je pravilno izmjenjivati i umrežavati u nastavnom procesu kako bi se postigla dinamičnost u nastavi i omogućilo stjecanje znanja kod učenika te razvijanje novih navika i vještina (Kostović-Vranješ, 2015).

Đurić (2013) navodi kako oblici rada ovise o uvjetima rada i svrsi. Kod uvjeta rada podrazumijeva se: oprema, prostor, vrsta sata (sat usvajanja novih nastavnih sadržaja, sat ponavljanja), karakteristike učenika, sposobnosti učenika, itd. Učitelj će se u pripremi za nastavni sat odlučiti kojim će se oblikom ili oblicima rada koristiti na pojedinom nastavnom satu. Učitelju je cilj da pravilnim odabirom oblika rada podigne nastavu prirode i društva na visoku razinu učinkovitosti.

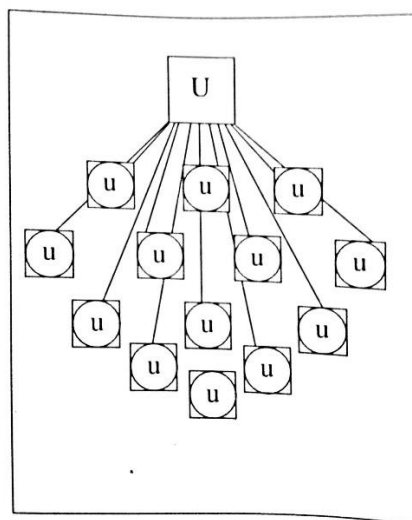
Slika 2: Socijalni oblici nastavnog rada

Izvor: Ivan De Zan, Metodika nastave prirode i društva, 1999.

Frontalni oblik rada

Frontalna nastava je jezično posredovana nastava, što znači da je naglasak na verbalnom učenju i poučavanju (Meyer, 2002). Kod frontalnog oblika rada nastavnik radi istodobno sa svim učenicima u razredu. Većinu nastavnog sadržaja učitelj predaje na način da stoji ispred učenika. Na takvoj se nastavi „svi učenici nalaze u jedinstvenoj fronti prema učitelju, odnosno cijelo razredno odjeljenje radi isto, istim tempom i načinom“ (Peko, Pintarić, 1999). Kod ovog oblika rada dominantna je jednosmjerna komunikacija, ne uspostavlja se interakcija među učenicima, no komunikacija između učitelja i učenika može biti dopunjena povratnom informacijom. Prema De Zanu (1999) učitelj i učenici u frontalnom obliku rada razvijaju suradničke odnose, uspoređuju svoje rezultate rada s rezultatima ostalih učenika u razredu, doživljavaju prednosti zajedničkog ljudskog rada. Frontalni oblik rada osobito odgovara učenicima mlađih razrednih odjela. Frontalni oblik rada ima nekoliko svojih prednosti: efikasan je, vremenski je ekonomičan, u istom vremenu učitelj radi sa svim učenicima, sadržaje prezentira svima u isto vrijeme, daje upute svim učenicima, potiče na ponavljanje i upozorava učenike na eventualne pogreške.

Kostović-Vranješ (2015) u svojoj knjizi *Metodika nastave predmeta prirodoslovnog područja* skreće pažnju na glavni nedostatak ovog oblika rada. Autorica navodi kako učitelj u želji da nastavni proces prilagodi većini učenika, on oblikuje nastavne sadržaje prema zamišljenom prosječnom učeniku. Upravo zbog toga dolazi do neprimjerenosti nastavnog sadržaja. Frontalnim radom zapostavljaju se učenici koji su po svojim sposobnostima i predznanju ispod prosjeka, pa zbog toga ne mogu pratiti tako osmišljenu nastavu, a darovitim učenicima najčešće su nastavni sadržaji prejednostavni i ne zadovoljavaju njihove potrebe (Kostović-Vranješ, 2015). Kod ovog nastavnog oblika rada ograničava se komunikacija između učitelja i učenika zbog toga što učitelj može poslati informaciju svojim učenicima, no ne može primiti povratnu informaciju od svakog od njih. Stalnom primjenom ovog oblika rada u razredu se oblikuje ozračje predavaonice i slušaonice, u kojoj učitelj ima ulogu predavača, a učenici ga slušaju, na taj se način razvija psihologija gotovanstva (Brkljačić, 2020). Tijekom nastave koja se provodi u ovom obliku učenici sjede u klupama raspoređenim uglavnom u tri reda gledajući jedan drugome u potiljak. Ovaj način sjedenja odgovara učiteljima zbog toga što imaju dobru preglednost nad razrednim odjelom i lako može skrenuti pozornost učenika na sebe ili demonstraciju koju obavlja pred učenicima. Ovaj raspored sjedenja onemogućuje interakciju među učenicima te se oni nalaze u pasivnom položaju (Kostović-Vranješ, 2015). Uz sve slabosti i nedostatke koje ima ovaj oblik rada, u nastavi prirode i društva može se osigurati uspješna nastava; njegovim spajanjem s ostalim oblicima rada i učiteljevom sposobnošću vođenja razreda (De Zan, 1999).

Slika 3: Frontalni oblik nastavnog rada

Izvor: Ivan De Zan, *Metodika nastave prirode i društva*, 1999.

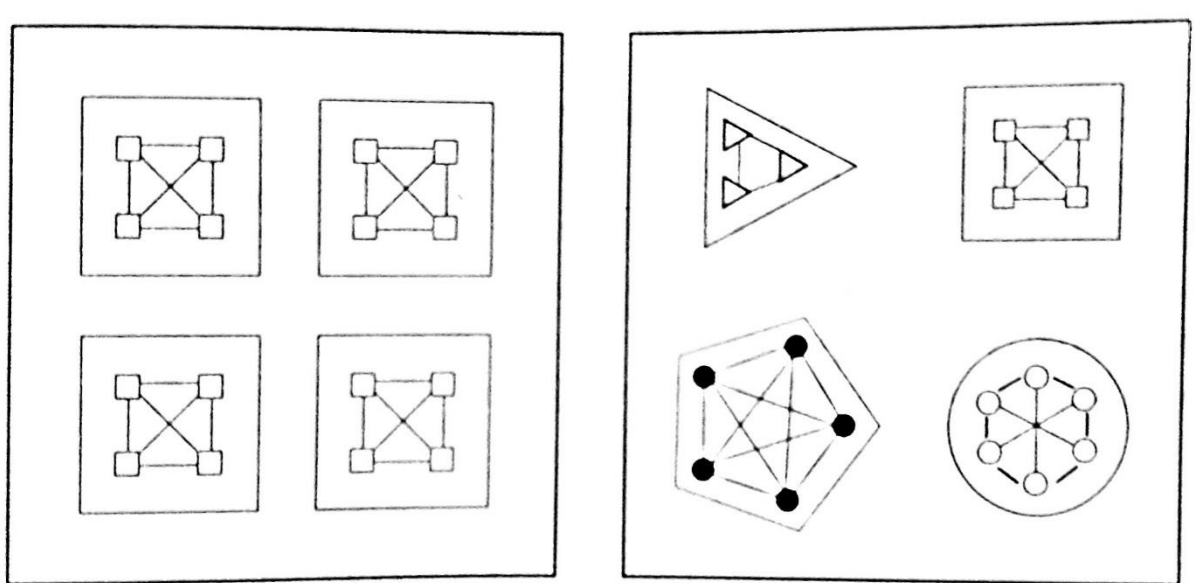
Slika 4: Frontalni oblik nastavnog rada

Izvor: <https://www.smsfojnica.com/nastava/dopunska-nastava.html> (Preuzeto: 12.8.2022.)

Rad u skupinama

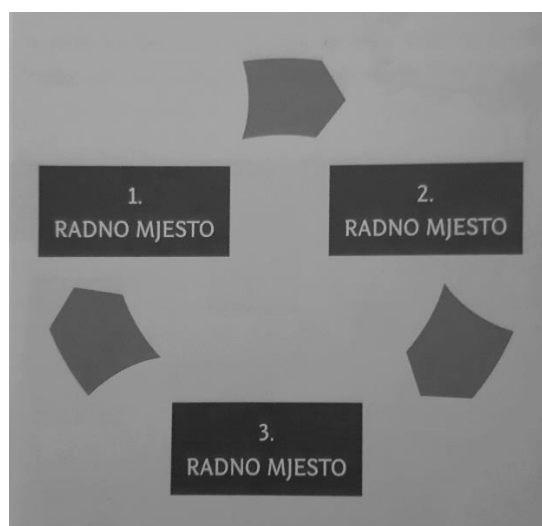
Rad u skupinama odnosi se na zajednički rad u kojem sudjeluje tri do šest učenika koji rješavaju određene zadatke nastavnih sadržaja predmeta priroda i društvo. Kostović-Vranješ navodi kako se skupine odnosno grupe s većim brojem članova lakše raspadnu i u takvim je skupinama teže ostvariti suradništvo. Smatra se kako je optimalan broj učenika koji se nalaze u jednoj skupini četiri. Četiri je optimalan broj jer se u takvoj skupini najlakše raspoređuju dužnosti članova, pojačava se povezanost unutar grupe i suradnja. Kostović-Vranješ napominje kako se skupine od četiri člana s vremenom počinju dijeliti u dva para te zbog toga predlaže da se skupine formiraju s neparnim brojem sudionika kako do tog dijeljena u parove ne bi moglo doći (Kostović-Vranješ, 2015).

„Rad u skupinama predstavlja socijalni oblik rada koji je karakterističan po unutarnjoj dinamici i didaktičkim vrijednostima“ (Bognar, Matijević, 2005:242). De Zan (1999) navodi tri vrste rada u skupinama prema vrsti radnih zadataka, a to su: istovrsni rad, raznovrsni rad te rad u ciklusima. Kod istovrsnog (nediferenciranog) rada sve skupine obavljaju isti zadatak, ali se unutar skupina radi podjela rada. U raznovrsnom (diferenciranom) radu u skupinama svaka skupina dobiva poseban zadatak kao dio nastavne teme ili jedinice. Rad u ciklusima odnosi se na skupine koje rade na različitim zadacima, nakon nekog predviđenog vremena izmjenjuju zadatke sve dok svaka skupina ne odradi sve zadatke (De Zan, 1999).

Slika 5: Istovrsni i raznovrsni rad u skupinama

Izvor: Ivan De Zan, Metodika nastave prirode i društva, 1999.

Slika 6: Rad u ciklusima

Izvor: Vesna Kostović-Vranješ, Metodika nastave prirodoslovnog područja, 2015.

Sudjelujući u radu u skupinama učenici samostalno izrađuju plan rada, u skupini svaki učenik ima jasno definirane radne obveze i zadatke, učenici produbljuju suradnju, jačaju osjećaj suradništva te razvijaju svoje organizacijske sposobnosti. Ovaj oblik rada učenike potiče na prihvaćanje međusobnih razlika, potiče ih na pomaganje i poštovanje prema drugima te na razumijevanje važnosti suradničkog rada svih članova skupine.

Rad u skupinama kompleksan je za organizirati zbog toga što zahtijeva spremnost učitelja da osigura nastavne materijale, razmjesti klupe po učionici, nabavi potrebnu opremu, osigura učenicima potrebne izvore znanja te osigura ostale preduvjete koji su učenicima potrebni kod ovakvog oblika rada.

Ovaj oblik rada, uz mnogo prednosti, ima i svoje nedostatke odnosno slabosti. Nedostatak rada u skupini je složenost pripreme za rad i veliki utrošak nastavnog vremena. Učenici pokazuju svoje nesnalaženje u ovom obliku rada na način da ne mogu uočiti bitne sadržaje i ne mogu ih razdijeliti od onih manje bitnih. Ukoliko su radne skupine stalne, učenici u njima se ne izmjenjuju, često može doći do dominacije boljih učenika. Na taj način slabiji učenici postaju pasivni i koriste rezultate boljih učenika. Rad u skupinama zahtijeva moderne razredne učionice koje su opremljene namještajem koji se lako može prilagoditi za rad u skupinama, učionice trebaju biti opremljene opremom za praktičan rad učenika. Za ovaj oblik rada također je potrebna velika količina različitih izvora znanja. Bez obzira na nedostatke ovog oblika rada, rad u skupinama je najučinkovitiji ako se kombinira s ostalim nastavnim oblicima rada (De Zan, 1999).

Rad u parovima

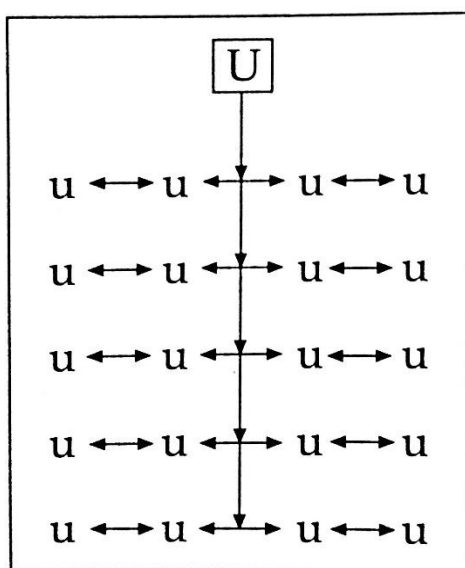
Rad u paru podrazumijeva dva učenika koji zajednički obrađuju neki nastavni problem u nastavi ili izvan nje. Ovaj oblik rada učenicima omogućuje lakše sporazumijevanje i suradnju. Radom u paru učenici uče pažljivo slušati sugovornika te zajednički rješavati određene nastavne probleme, oni udružuju svoja znanja i sposobnosti i dijele odgovornost za rad (De Zan, 1999). Prema De Zanu (1999) rad u paru možemo podijeliti na instruktivni rad i zajednički rad ovisno o učeničkim sposobnostima. Kod instruktivnog rada u paru bolji učenik pomaže slabijem učeniku u stjecanju i provjeravanju znanja. Za takvu vrstu rada u paru pogodni su sadržaji u kojima treba usvojiti činjenice, podatke i pojmove. U zajedničkom radu u paru učenici traže rješenje ili rade samostalno, a nakon samostalnog rada raspravljaju o obavljenim zadacima i predlažu rješenje. Nastavni sadržaji koji su pogodni za ovu vrstu rada u paru su tekstualni izvori kod kojih je nužno dogovaranje učenika i zauzimanje određenih stavova.

Prilikom sastavljanja parova većina učitelja odlučuje se za formiranje parova prema mjestu sjedenja u razredu. Ovaj način slaganja parova omogućuje stvaranje heterogenih parova

zbog toga što učitelji prilikom stvaranja rasporeda sjedenja vode računa o sposobnostima, sklonostima i afinitetima učenika (Kostović-Vranješ, 2015).

Prema De Zanu (1999) rad u paru odvija se u nekoliko etapa, a etape su: 1. Pripremanje učenika, 2. Upoznavanje s naputcima za rad, 3. Rad parova na rješavanju zadataka, 4. Izvješće parova o urađenom, 5. Završni rad – provjera učinkovitosti rada. Tijekom rada u paru zadatak učitelja je da prati, potiče, ispravlja, usmjerava i objašnjava, gledajući na to da nijedan par ne smije biti zapostavljen.

Kao i drugi nastavni oblici rada, i rad u paru ima svoje prednosti i nedostatke. Neki od nedostataka rada u paru su: ograničena suradnja na samo dva učenika, mogućnost izbivanja sukoba među parovima te učiteljevo otežano praćenje rada svih parova (De Zan, 1999). Prema Kostović-Vranješ (2015) neke od prednosti rada u paru su: izmjenjivanje iskustva učenika, proširivanje i produbljivanje znanja učenika, jednostavnost uspostavljanja komunikacije i interakcije, bolja motiviranost učenika te postizanje boljih rezultata. Rad u paru, kao i svaki drugi nastavni oblik rada, najbolje rezultate dat će ako se umrežava s drugim oblicima nastavnog rada.

Slika 7: Struktura rada u parovima

Izvor: Ivan De Zan, Metodika nastave prirode i društva, 1999.

Individualni rad

Individualni rad je nastavni oblik u kojemu svaki učenik radi samostalno. Nastavni predmet priroda i društvo pruža učenicima mnogo mogućnosti za individualni rad. Mogućnosti za individualni rad u školi su izvođenje praktičnih radova odnosno pokusa, praćenje i motrenje promjena u prirodi, prikazivanje podataka pomoću tablica i grafikona, bilježenje podataka, rad na zemljovidu, itd. (De Zan, 1999).

Individualan oblik rada može se primijeniti u različitim etapama nastavnog procesa. Razlog tome je što je ovaj oblik rada jednostavan za provođenje, lako se prilagođava sposobnostima, željama te interesima učenika. Ovaj oblik rada najčešće se koristi kod uvježbavanja i provjeravanja nastavnih sadržaja, ali može se koristiti i kad učenici samostalno obrađuju pojedine nastavne sadržaje. Kostović-Vranješ (2015) naglašava kako je upravo taj neposredan individualan odnos učenika i nastavnih sadržaja najvažnija prednost individualnog rada. Individualni oblik rada najučinkovitiji je kad se koristi u razredima u kojima se nalazi manji broj učenika.

De Zan u svojoj knjizi navodi nekoliko prednosti i nedostataka individualnog oblika rada. Prednosti ovog oblika rada su: neposredan odnos učenika s nastavnim sadržajem, razvijanje samostalnosti kod učenika, stjecanje samopouzdanja te razvijanje stvaralačkih sposobnosti. Nedostaci individualnog oblika rada jesu: izostajanje govorne suradnje učenika s drugim učenicima i učiteljem, mogućnost odustajanja od rada kad se naiđe na poteškoće, učenikovo povlačenje u sebe, jačanje osjećaja individualnosti te mala učinkovitost kod obrade novih nastavnih sadržaja (De Zan, 1999). Prema De Zanu (1999) individualni rad učenika u nastavi prirode i društva može biti rad na istovrsnim (nediferenciranim) zadacima ili rad na raznovrsnim (diferenciranim) zadacima. Kod istovrsnog rada svi učenici samostalno rješavaju iste zadatke. Ovaj način se koristi kod usvajanja temeljnih nastavnih sadržaja za koje je potrebno da ih usvoje svi učenici. Kod obrade novih nastavnih sadržaja ovaj način je pokazao malu učinkovitost zbog toga što su takvi zadatci prelagani za natprosječne učenike, a preteški su za ispodprosječne učenike. Zbog tog nedostatka više se koristi raznovrsni rad u kojem pojedine skupine dobivaju različite zadatke. Zadatci mogu biti osmišljeni za nadarene učenike, za prosječne učenike, nadprosječne i ispodprosječne. Za oba načina rada najprikladnije je da učitelj osmisli zadatke i ispiše ih na nastavnom listiću jer na taj način učitelj dobiva najbolju povratnu informaciju od učenika.

6. METODE RADA U NASTAVI PRIRODE I DRUŠTVA

Vladimir Poljak (1982) definira nastavne metode kao načine rada u nastavi. Nastavne metode odnose se na zajednički rad učenika i učitelja. Pletenac (1990) definira nastavne metode kao puteve ili načine zajedničkog rada učitelja i učenika u nastavnom procesu pomoću kojih učenici stječu znanja i razvijaju psihofizičke sposobnosti. Nastavnom metodom može se smatrati svaka djelatnost iz svakidašnjeg života ako se primjenjuje u nastavne svrhe i ispunjava određene pedagoške uvjete (Kostović-Vranješ, 2015). Na nastavne metode može se gledati i na kao regulatore toka nastavnog procesa, one su viđene kao najorganiziraniji dio odgojno-obrazovnog rada (Maksimović i Stančić, 2012).

Cindrić i sur. (2010 a) navode kako se ne može odrediti najbolja, odnosno, najučinkovitija nastavna metoda. Prema tome, vrijednost pojedine nastavne metode određena je njenom učinkovitosti na temelju određenih ciljeva i zadataka odgojno-obrazovnih sadržaja te odnosu između osobnosti učenika i učiteljevih umijeća i sposobnosti. Nastavne metode postaju učinkovitije kada se koriste na različite načine te se kombiniraju i nadopunjavaju (Cindrić i sur., 2010 b). De Zan (1999) definira podjelu nastavnih metoda po komunikacijsko-informacijskom kriteriju. Prema De Zanu nastavne metode mogu se podijeliti u tri skupine: praktične metode, vizualne metode i verbalne metode. Od praktičnih metoda najpoznatija je metoda praktičnih radova. U vizualne metode svrstavamo metodu demonstracije te metodu crtanja i ilustrativnih radova. Kada je riječ o verbalnim metodama u njih ubrajamo: metodu usmenog izlaganja, metodu razgovora, metodu čitanja i tada na tekstu te metodu pisanja (De Zan, 1999).

Nijedna od navedenih nastavnih metoda nije važnija ni manje važna, sve su one jednako važne, a uspješnost nastavnih metoda ovisi o njihovom pravilnom odabiru (Pletenac, 1990). Učitelj koji dobro poznaje opću, didaktičku i metodičku primjenu nastavnih metoda bit će uspješan kod pravilnog izbora i umrežavanja nastavnih metoda u određenim nastavnim situacijama u predmetu priroda i društvo. „Učitelj treba svladati tehniku izgrađivanja učinkovitih kombinacija nastavnih metoda pri čemu se one međusobno dopunjavaju, isprepliću i učenike dovode do jasnih i potpunih predodžaba kao potke kvalitetnog znanja“ (De Zan, 1999:269). Prilikom izbora nastavnih metoda učitelju je omogućena potpuna sloboda. Prema De Zanu (1999) na izbor nastavnih metoda utječu: ciljevi i zadatci nastavnog predmeta priroda i društvo, nastavni sadržaji predmeta, okruženje učenika, materijalno-tehnički temelji nastave, dob učenika, predznanje učenika te učenikovo okruženje. Kod uspješnog odabira nastavne

metode učitelj oživljava nastavu, podiže radnu atmosferu, prilagođava nastavu učenikovim sposobnostima te održava disciplinu u razredu bez većih poteškoća (Grubić, 1969).

Pletenac (1990) ističe kako se u nastavi prilikom izbora i izmjenjivanju nastavnih metoda uglavnom ne pridaje dovoljno pažnje, pa se nastavni sadržaji obrađuju na isti način, koristeći metodu izlaganja i metodu razgovora.

U slijedećim podnaslovima bit će objašnjene nastavne metode koje se koriste u nastavi primarnog obrazovanja s naglaskom na nastavu prirode i društva. Svaka od ovih nastavnih metoda svakodnevno se koristi u nastavi što učiteljima pomaže kod ostvarivanja kreativnog, kvalitetnog i pozitivnog nastavnog sata (Kordina, 2019).

Metoda praktičnih radova

Ivan De Zan (1999) navodi kako se metoda praktičnih radova temelji na svjesnoj djelatnosti učitelja i njegovih učenika prema svom okruženju. Prema De Zanu metoda praktičnih radova može se primijeniti u nastavi prirode i društva u razrednoj učionici, specijaliziranoj učionici, kabinetu, pomoćnim školskim prostorijama, školskom vrtu, prirodi te tamo gdje učenici mogu doći u doticaj sa stvarnošću (De Zan, 1999). U stručnoj literaturi postoji nekoliko različitih naziva za ovu nastavnu metodu, metoda laboratorijskih radova, metoda eksperimentalnih radova, istraživačka metoda te prakseološka metoda. Prema Kostović-Vranješ (2015) ova metoda odnosi se na samostalan rad učenika tijekom izvođenja pokusa, upoznavanja prirodnih pojava, postupaka koji omogućavaju učenicima razvoj osjetilnih spoznaja, stjecanje sposobnosti planskog promatranja te usvajanje trajnih znanja, vještina i navika. Metoda praktičnih radova povezuje teoriju i praksu i na taj način olakšava učeniku shvaćanje praktične vrijednosti nastavnih sadržaja koje uči (Pletenac, 1990).

Praktičan rad u nastavi prirode i društva treba tretirati kao metodu rada kojom učinkovito protječu poruke od izvora znanja do učenika, i obrnuto. „Temeljni uvjeti za primjenu praktičnog rada u nastavi jesu materija, izvor energije, pribor i radne operacije“ (De Zan, 1999:270). Svi ti uvjeti koje je naveo autor zastupljeni su u pokusu. Pokus je vrlo važan u nastavi prirode i društva, ali također je važan i u razvoju prirodoslovlja. Najčešća vrsta pokusa koji se koristi u nastavne svrhe je nastavno-istraživački pokus. Kod ove vrste pokusa učenici samostalno rješavaju zadatke koje su dobili od učitelja.

De Zan (1999) objašnjava postupak kojim se učenici uvode u izvođenje pokusa u nastavi prirode i društva. U početku učenici promatraju učitelja koji im pokazuje pokus. Važno je učenicima objasniti zbog čega se određeni pokus izvodi. Nakon uvođenja u pokus, učitelj učenicima predstavlja pribor i materijale pomoću kojih će određeni pokus izvoditi, a nakon upoznavanja pribora i materijala objašnjava im i postupak izvođenja pokusa. Nakon promatranja pokusa, zadatak učenika je da zapišu zapažanja vezana uz pokus i nacrtaju ga u svoje bilježnice. Nakon što je pokus prikazat od strane učitelja, red je na učenicima da izvedu pokus koristeći se određenim priborom. Na taj način učenici stječu operacije za izvođenje pokusa, motrenja pokusa i tumačenja postignutih rezultata (De Zan, 1999).

Kod metode praktičnih radova u nastavi mogu se primijeniti različiti nastavni oblici rada, na primjer, frontalni oblik, individualni rad, rad u skupinama te rad u parovima. Najviše se koristi rad u skupinama i to zbog materijalnih razloga, ali je bitno da se praktični rad osmisli tako da se onemogućí prevlast najaktivnijih učenika u razredu. Praktičan rad iziskuje veliku pripremu i potrošnju vremena, pa je potrebno unaprijed pripremiti potreban pribor i materijal koji će se koristiti na satu (Kostović-Vranješ, 2015).

Prema De Zanu (1999) metoda praktičnih radova prolazi kroz tri metodičke etape. *1. priprema rada* – ova etapa odnosi se na odabir sadržaja, određivanje zadataka rada, izbor mjesta te pripremanje potrebnog pribora i materijala. *2. izvođenje praktičnog rada* – odnosi se na ostvarivanje zadataka i programa rada, učiteljevo poticanje, usmjeravanje te nadzor učenika tijekom rada. *3. vrednovanje postignutih rezultata rada* – odnosi se na utvrđivanje pozitivnih i negativnih dijelova u izvođenju praktičnih radova, programiranje djelatnosti za otklanjanje negativnih rezultata.

Korištenje metode praktičnih radova i njezina česta primjena u nastavnom procesu utječe na razvoj učenikovih sposobnosti. Praktični rad sadrži i mnogo odgojnih vrijednosti. On zahtijeva od učenika da pripreme svoje radno mjesto, zahtijeva da su pažljivi i uredni, da operu ruke prije izvođenja određenih radnji, da budu precizni i organizirani u svom radu, nakon završetka zahtijeva od učenika da obrišu i pospreme korišteni pribor, a neiskorištene materijale uredno pospreme ili bace u smeće (Pletenac, 1990). Praktični radovi obuhvaćaju različite načine primjene znanja u praksi, kao što je izrada kalendara, prikazivanje dijelova zavičaja pomoću maketa, ali također ova metoda nalazi mjesto i u različitim vježbama kretanja učenika na prometnim površinama, uređenje školskog vrta i okoliša škole, gledanje pomoću povećala, mjerenje tlaka zraka, mjerenje temperature, itd.

Metoda praktičnih radova ima određene prednosti, ali također ima i nedostataka. Prednosti praktične metode prema De Zanu (1999) su: lakše poticanje učenika, lakše praćenje njihovog rada, održavanje discipline u razredu, završavanje rada svih učenika u isto vrijeme, razvoj organiziranosti i preciznosti kod učenika te razvoj pozitivnog odnosa učenika prema radu. Nedostatci ove nastavne metode su nedovoljna individualizacija u radu te korištenje veće količine pribora i materijala. „Istaknute didaktičko-metodičke vrijednost metode praktičnih radova, unatoč navedenim nedostacima, određuju njezino pravo mjesto u suvremenoj nastavi“ (De Zan, 1999:270). Ukoliko učitelj na pravilan način primjenjuje metodu praktičnih radova u nastavi, on podiže kvalitetu svoje nastave na višu razinu.

Slika 8: Crtanje pokusa i vođenje bilješki

Izvor: <https://www.os-icankara.hr/pokusi-su-nova-fora> (Preuzeto: 14.8.2022.)

Slika 9: Praktičan rad u skupinama

Izvor: <https://www.os-icankara.hr/pokusi-su-nova-fora> (Preuzeto: 14.8.2022.)

Vizualne metode

„Vizualne metode naglašavaju vizualnu komunikaciju kao temeljnu, ne isključujući ostale. Suвременa nastava prirode i društva temelji se na više izvornom okruženju u kojemu izvorna, neposredna stvarnost i vizualna nastavna sredstva, posredna stvarnost, zauzimaju središnje mjesto“ (De Zan, 1999:273). Vizualne informacije dijelimo na informacije prvog i drugog reda. U informacije prvog reda svrstavaju se informacije dobivene od izvorne stvarnosti, a u informacije drugog reda svrstavaju se informacije dobivene vizualnim nastavnim sredstvima poput slike ili filma. Jelavić (1994) napominje kako mediji prikazuju procese, pojave i predmete očišćenih od suvišnih detalja. Smatra da se na taj način učenika lišava onih aktivnosti koje karakterizira traženje bitnog, a to je cilj učenja. Također, lišava ga se potrebnih iskustava bez kojih spoznaja nije ono što treba biti, jer spoznaja podrazumijeva integraciju iskustva i mišljenja. De Zan (1999) govori kako vizualne nastavne metode koristimo u onim slučajevima kad nam nije dostupna izvorna stvarnost, a u te nastavne metode svrstavamo metodu demonstracije i metodu crtanja.

Metoda demonstracije

Metoda demonstracije (prikazivanja, pokazivanja, zornog izlaganja) omogućava učenicima spoznavanje svojeg okruženja promatranjem predmeta, pojava, procesa i radnji. Proces spoznavanja u nastavi počinje demonstracijom. Demonstracija podrazumijeva niz aktivnosti koje su usmjerene na pokazivanje onog što je moguće osjetilno spoznati te je zbog toga ova metoda povezana s izvorima znanja i praktičnim radom (De Zan, 1999). Važno je da se demonstracija ne shvati samo kao jednostavno pokazivanje nekog predmeta, već da se učenici fizički i misaono aktiviraju u procesu demonstracije. Zbog toga, svako demonstriranje treba povezati s učeničkim djelatnostima poput: razgovora, opisivanja, zapisivanja, crtanja i dr. U didaktičkom smislu, demonstracija u nastavi je prikazivanje svega onoga što je moguće perceptivno doživjeti (Poljak, 1982). Prilikom izbora sredstva za demonstraciju bitno je odabrati sredstvo koje najviše odgovara dobi ili uzrastu učenika i sredstvo koje će uz najmanju potrošnju vremena pomoći da najviše učenika ostvari konkretne i jasne predodžbe o prikazanom predmetu. U nastavi prirode i društva je posebno važno da se učitelj dobro pripremi za demonstriranje. Važno je da učitelj prije demonstracije zamisli kako će pokazati određeni objekt učenicima, a da ga svi dobro vide i da na objektu vide ono što je bitno za spoznati. U

pripremi je bitno i utvrditi plan promatranja. Kod plana promatranja potrebno je pozornost učenika usmjeriti na cijeli objekt, zatim cijeli objekt analizirati na dijelove, a tek nakon raščlambe ponovno dijelove spojiti u cjelinu. De Zan (1999) navodi nekoliko metodičkih zahtjeva koji su nužni za učinkovitost demonstracije u nastavi. Metodički zahtjevi traže od učitelja da predmet pokažu u času kada ga obrađuju, a ne prije ili poslije toga, također, demonstrirani predmet mora biti na povišenom i dobro osvijetljenom mjestu te je potrebno da je u kontrastu s pozadinom.

Vladimir Pletenac (1990) skreće pažnju na važnost organizacije demonstracije pokusa u nastavi prirode i društva. Napominje kako je izrazito važno da se nastavnik koji izvodi pokus, za taj pokus temeljito pripremi. Od nastavnika se očekuje da pokus izvede nekoliko puta kako bi bio siguran da će mu na satu uspjeti, provjerit će sprave kojima se služi, uređaje, materijale, pribor i mjesto izvođenja pokusa. Ponekad se uz demonstriranje pokusa crta na ploču ili se od učenika traži da bilježe u svoje bilježnice, ali se u pravilu bilješke i crteži rade nakon izvedenog pokusa. Osim demonstriranja pokusa, velika se pažnja u nastavi pridaje i praktičnim radovima učenika, kod kojih se demonstriraju pokreti i radnje. Učitelj će prvo sam demonstrirati određenu radnju, a tek nakon njegove demonstracije i objašnjenja, tu radnju izvode učenici (Pletenac, 1990).

Kod demonstracije malih predmeta kao što su određeni cvjetovi, sjemenke, minerali, treba razdijeliti učenicima tako da svaki učenik dobije po jedan primjerak. Na taj način učenici predmet pokazivanja ne doživljavaju samo osjetilom vida, već i osjetilom mirisa i opipa. Ako učitelj nema dovoljno predmeta za demonstraciju da ih podijeli cijelom razredu, on će prvo pokazati predmet pred razredom i uputiti ih na pojedinosti koje trebaju promotriti, a nakon toga će primjerak pronijeti po razredu i pokazati ga izbliza učenicima. Obilaženje po razredu remeti razrednu disciplinu i troši puno vremena, pa je poželjno učenike pozvati do stola i posložiti ih u polukrug kako bi mogli promatrati demonstrativni predmet (De Zan, 1999).

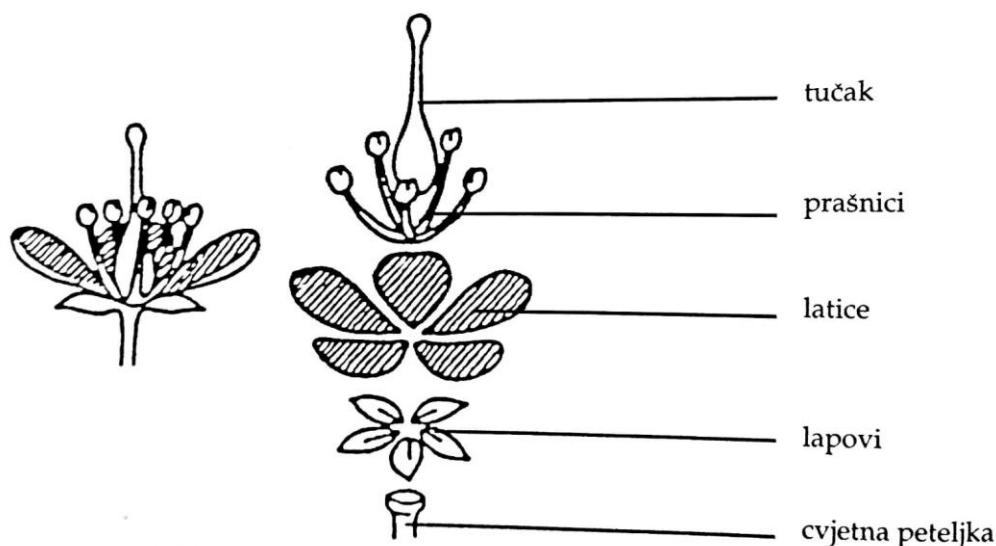
Najčešće pogreške koje se mogu dogoditi prilikom demonstracije, a treba ih izbjegavati su: previše demonstracija na jednom satu, zorno izlaganje predmeta prije nego što je on obrađen, kruženje predmeta po razredu dok učitelj izlaže, učitelj samostalno pokazuje i opisuje predmet bez uključivanja učenika, učenici su u toj situaciji pasivni promatrači. Bolje je na satu prikazati manji broj predmeta koji su pomno odabrani i pravilno pokazani jer na taj način ostaje više vremena za raščlambu predmeta, uspoređivanje, uopćavanje, a to dovodi do cjelovitog

spoznavanja nastavnih sadržaja. Osim usvajanja znanja, ova metoda, ako je pravilno korištena, pridonosi i razvitku učenikovih sposobnosti (De Zan, 1999).

Metoda crtanja

„U nastavi prirode i društva crtanje ima veliku primjenu. Ono pomaže bržem i temeljitijem usvajanju znanja“ (De Zan, 1999:275). Svrha crtanja u nastavi nije da zamijeni izvornu stvarnost nego da je objasni, za crtež je važno da istakne ono najbitnije, da upotpuni poruku. Metoda crtanja izvodi se nakon završenog promatranja. Učenici crtežom prikazuju sadržaje koje su temeljito promatrali: vanjski izgled, unutrašnju građu organizma, procese i pojave u prirodi, učionici ili školskom vrtu (Kostović-Vranješ, 2015). U nastavi crtati mogu i učitelji i učenici. Učitelji mogu crtati pojave, procese i predmete koji se ne mogu prikazati na neki drugi način (Kostović-Vranješ, 2015). Za korištenje metode crtanja potrebni su određeni materijali, pomagala i sredstva za crtanje. Primjenom ove metode poboljšava se učinkovitost učenja i poučavanja (Cindrić i sur., 2010 b).

Skice koje je učitelj skicirao svojim učenicima mogu u njima pobuditi zanimanje i pridonose boljem usvajanju znanja.

Slika 10: Građa cvijeta višnje

Izvor: Ivan De Zan, Metodika nastave prirode i društva, 1999.

Učiteljev crtež mora biti lijep, uredan, pregledan te je njegova stvarna svrha poučavanje. Kod crteža nije potrebno da zadovoljava sve umjetničke i estetske kriterije nego didaktičke

vrijednosti. Crtež nastavniku služi kako bi objasnio, a ponekad i pojednostavnio svoje izlaganje. Učenički crtež ima posebnu vrijednost u procesu učenja zbog toga što povezuje predmet spoznavanja i crtež te time olakšava učeničko pamćenje. Glavna značajka učeničkog crteža je njegova jednostavnost i preglednost (De Zan, 1999).

Crtanje se u nastavi prirode i društva može koristiti i kod vježbanja, ponavljanja i provjere znanja. Ono pridonosi razvoju promatračkih sposobnosti, točnosti, urednosti te razvoju grafičkih sposobnosti. Na taj način učenici se osposobljavaju za komuniciranje crtanjem. De Zan (1999) napominje kako u crtanje ne treba pretjerivati bez obzira na to što je priroda i društvo nastavni predmet koji se po broju crteža razlikuje od drugih predmeta. Učiteljev zadatak je da odabere nastavne sadržaje koje će učenici izraziti crtanjem „tako da crtež postigne najviši i najracionalniji stupanj svoje primjene i nađe najpogodnije i najučinkovitije mjesto u nastavi jer se nastava prirode i društva ne smije pretvoriti u nastavu crtanja“ (De Zan, 1999:276).

Verbalne metode

Verbalne metode naglasak stavljaju na govornu komponentu, odnosno, na izgovorenu i pisanu riječ. Jelavić (1994) za verbalne metode navodi kako one podrazumijevaju prijenos sadržaja, informacija i poruka te prijem i obradu tog primljenog sadržaja i kako ono utječe na učenje i poučavanje učenika. Prema De Zanu (1999) uloga verbalnih nastavnih metoda izražena je su govornoj komunikaciji. Govorna komunikacija je temeljno obilježje nastavne djelatnosti i pomaže kod razvoja govornih sposobnosti učenika, kako u nastavi prirode i društva, tako i u nastavi ostalih nastavnih predmeta.

Unutar verbalnih metoda postoje određene podjele. Prema De Zanu (1999) verbalne metode dijele se na: metodu usmenog izlaganja, metodu razgovora, metodu čitanja i rada na tekstu te metodu pisanja. Osim ove podjele postoji još jedna podjela koju spominje Rendić-Miočević (2000), a to je podjela na monološke i dijaloške verbalne metode. „Monološke metode se ostvaruju predavanjima, tumačenjem i objašnjenjima, a dijaloške metode ostvaruju se putem intervjua, razgovora, diskusije i polemike“ (Rendić-Miočević, 2000:55-56).

Metoda usmenog izlaganja – monološka metoda

Metoda usmenog izlaganja jedna je od najstarijih i najčešće korištenih metoda u nastavi. De Zan (1999) navodi kako su znanja stečena metodom usmenog izlaganja nepotpuna, verbalna i formalna te da isključivo primjena ove metode ne razvija aktivnost učenika, pa samim time ni njihove radne navike i sposobnosti. Pravilnom primjenom ove metode u nastavi oživljava se nastavni proces, unosi se dinamičnost i sustavnost. U nastavi prirode i društva metoda usmenog izlaganja neizostavna je kod uvođenja učenika u nove oblike rada, kod objašnjavanja težih pojedinosti, obrade nepoznatih riječi te obrade novih nastavnih cjelina. Od velike je važnosti da govor učitelja na nastavi bude pravilan, primjeren, živ i zanimljiv, jer na taj način govor utječe na razvoj pažnje kod učenika, usavršavanje govora učenika, bogaćenje njihovog rječnika u području prirode i društva. Nepoznate i strane riječi koje učitelj koristi prilikom izlaganja na nastavi potrebno je ispisati na ploču i objasniti učenicima. Važno je da učenici razumiju riječi koje učitelj izlaže jer u protivnom neće shvatiti njegovo izlaganje.

Prilikom usmenog izlaganja na nastavi poželjno je da se učitelj koristi vizualnom potporom, zapisom na ploči, nastavnim listićima, PowerPoint prezentacijom. Na taj način njegovo izlaganje postiže svježinu i dobiva dozu zanimljivosti. „Učiteljevo neposredno izlaganje treba biti sustavno, logički jasno, zanimljivo i na čistom hrvatskom jeziku“ (De Zan, 1999:277). Metoda usmenog izlaganja, kao i ostale nastavne metode, ima svoje prednosti i nedostatke, koje učitelj treba poznavati kako bi primjenom ove metode mogao ostvariti ono što je isplanirao. Ova metoda omogućuje jednostavno prezentiranje i izlaganje nastavnih sadržaja, olakšava isticanje bitnog, sažimanje, ali, ako se ova metoda previše koristi može dovesti do toga da učenici postanu pasivni sudionici u nastavi, „potencira reprodukciju bez uključenja misaonih aktivnosti i razumijevanja te poticanja zaključivanja i kreativnosti“ (Kostović-Vranješ, 2015:106).

De Zan (1999) u svojoj knjizi navodi kako metoda usmenog izlaganja u nastavi prirode i društva može biti u obliku: pripovijedanja, opisivanja, obrazlaganja, objašnjavanja te izvještavanja. *Pripovijedanje ili pričanje* odnosi se na izlaganje o stvarnim događajima koji se izlažu da u učenicima pobude osjećaje te na taj način utječe na njihovo doživljavanje. Pripovijedanje je učinkovito prilikom obrade povijesnih sadržaja te kod sadržaja o kojima učenici nemaju iskustva. Prema Kostović-Vranješ pripovijedanje je najčešće korišteni oblik ove metode. Ako je pripovijedanje vremenski umjereno, ono ima dobar utjecaj na povećanje učenikove pozornosti, interesa i emocionalnog doživljaja. *Opisivanje* ima veliku ulogu u

nastavi prirode i društva jer odgovara učenicima te dobi. De Zan (1999) definira opisivanje kao slikanje riječima te je ono obično utemeljeno na izravnom promatranju. U nastavi prirode i društva uglavnom prevladava znanstveno opisivanje. Primjenjuje se kada je potrebno s više detalja, potpunije i objektivnije predstaviti pojedine objekte, pojave, procese, događaje i dr. Za znanstveno opisivanje potrebno je da učitelj dobro poznaje objekt opisivanja. Zadaća učitelja je da učenike osposobljava da opisuju svoje okruženje prema njihovim psihičkim sposobnostima već od prvog razreda. *Obrazlaganje* karakterizira iznošenje dokaza za neku određenu tvrdnju. Ono je poseban oblik metode usmenog izlaganja. Učenici na satu prirode i društva motrenjem zapažaju mnoge pojave, ali im uzroci tih pojava nisu poznati. Oni mogu pitati svoje učitelje zašto dolazi do određenih pojava i zašto se one događaju, zašto određene biljke uspijevaju u određeno vrijeme, zašto u jesen opada lišće, zašto pada kiša, zašto se voda zamrzava ili isparava i sl. Učenici žele da im se te pojave obrazlože. Obrazlaganjem neke pojave, učenici ulaze u njezinu bit. Učitelj najčešće obrazlaže tijekom obrade novih nastavnih sadržaja, a kasnije to traži od učenika (De Zan, 1999). *Objašnjavanjem* se tumače pojedine pojave i procesi u okruženju. „Objašnjavaju se apstrakcije, generalizacije, primjerice, ekosustav, klima“ (De Zan, 1999:279). Nije potrebno da se učenicima objašnjava ono što im je poznato od prije. Kako bi učitelj mogao uspješno objasniti nešto svojim učenicima mora biti dobro upoznat sa sadržajem kojeg objašnjava. Ukoliko postoje neki sadržaji koji su učitelju manje poznati ili nepoznati, onda učitelj nepoznate sadržaje objašnjava uz pomoć poznatih sadržaja (Babić, 2020). Nakon objašnjavanja potrebno je da učitelj provjeri jesu li učenici shvatili predmet objašnjavanja. „*Izvještavanje* treba posebno njegovati u izlaganju učitelja i učenika u svezi s različitim promatranjima, izvođenima praktičnih radova i pokusa, kao i nakon izvanučioničke nastave“ (De Zan, 1999:279).

Na nastavi prirode i društva, osim učitelja, mogu izlagati i učenici, a njihovo izlaganje mora imati ista obilježja kao i učiteljevo. Osim neposrednog izlaganja, učitelj može koristiti i posredno izlaganje na nastavi, a posredno izlaganje odnosi se na izlaganje korištenjem filmova, video zapisa, Interneta, DVD-a i sl. Značaj posrednog izlaganja je u tome što ono uvelike proširuje granice nastavnog rada i povećava uvjete za razvitak učenikovih sposobnosti (De Zan, 1999).

Metoda razgovora – dijaloška metoda

Metoda razgovora u nastavi prirode i društva odvija se u obliku pitanja i odgovora. Najčešće je učitelj onaj koji postavlja pitanja, a od učenika se traži da daju odgovore na ta pitanja, ali može biti i da učenik postavlja pitanja učitelju ili drugim učenicima. Metoda razgovora ne pojavljuje se samo kao odraz ispravnog ili pogrešnog primanja i prerađivanja informacije, nego i kao pokazatelj količine usvojenih podataka (Jurić, 1979). Metodom razgovora najuspješnije se obrađuju oni nastavni sadržaji koji su učenicima djelomično poznati. Ova metoda utječe na razvoj mišljenja, govora te samostalnosti kod učenika, a ima i veliku odgojnu vrijednost (De Zan, 1999). U nastavi se najčešće koristi frontalni razgovor u kojem nastavnik postavlja pitanja učenicima s ciljem utvrđivanja njihovog predznanja, motiviranja, aktiviranja za rad, sistematiziranja i ponavljanja (Kostović-Vranješ, 2015). Nastavnik može postavljati pitanja otvorenog i zatvorenog tipa. Pitanja otvorenog tipa mogu imati nekoliko točnih odgovora dok za pitanja zatvorenog tipa postoji samo jedan točan odgovor. Učenički odgovori moraju biti glasni i razumljivi ostalim učenicima. Nastavnik mora voditi računa o tome da učenici daju potpune odgovore, ako je njihov odgovor nepotpun, tada učitelj potpitanjima treba pokušati dobiti od njih potpuni odgovor. Ukoliko prozvani učenik ne zna točan odgovor na postavljeno pitanje, učitelj mu treba ponoviti pitanje, preoblikovati ga, a ako i nakon toga ne dobije točan odgovor, treba tražiti od ostalih učenika da pomognu (Kostović-Vranješ, 2015).

U knjizi Metodika nastave prirode i društva autora Ivana De Zana navedene su vrste odnosno oblici razgovora. Autor navodi sljedeće oblike razgovora: katehitički, razvojni, slobodni, diskusija, oluja ideja i dr. *Katehitički* razgovor sastoji se od kraćih pitanja i sasvim određenih i kratkih odgovora, primjerice: Koji su dani u tjednu?, Kada slavimo Božić?, Koji su sastavni dijelovi biljke? i sl. Ovakav tip razgovora koristi se prilikom ponavljanja i provjeravanja određenih sadržaja. *Razvojni – heuristički* razgovor najviše se koristi u nastavi prirode i društva. Kod ovog razgovora učitelj postavlja poticajna pitanja, prikuplja uspješne odgovore, vodi razgovor na način da osigurava traženje očekivanog odgovora. U ovom razgovoru učitelj pokušava podići razinu znanja kod učenika. Razvojni razgovor koristi se kod obrade novog nastavnog sadržaja. *Slobodni* razgovor odvija se u slobodnom dijalogu i sličan je razgovoru iz svakidašnjeg života. Primjenjuju se kad se govori o promatranju, pokusima, praktičnom radu, neposrednoj i posrednoj stvarnosti. Ova vrsta razgovora zahtijeva strpljenje učitelja, čekanje odgovora i slušanje. Učenici često ne žele iznositi vlastita mišljenja i imaju

strah od netočnog odgovora. Zbog toga je zadaća učitelja da ohrabruje učenike u iznošenju vlastitog mišljenja, stajališta, pa čak i onda kada daju pogrešne odgovore. Netočni odgovori često služe kao poticaj za raspravu na satu što može dovesti do točnijih spoznaja. *Diskusija* (polemika, debata, rasprava) je razgovor u kojem dolazi do suprotstavljanja mišljenja o određenoj temi. Diskusiju je potrebno najaviti ranije kako bi se učenici za nju mogli pripremiti. Zadaća diskusije je da učenici zauzmu osobno stajalište o temi o kojoj se raspravlja. Teme diskusije mogu biti: pranje zubi, loše navike, bavljenje sportom i sl. Karakteristika diskusije je da ne postoji pobjednik ni gubitnik. U nastavi se diskusija najčešće koristi u obliku rasprave ili debate (Cindrić i sur, 2010 a). Učenici zahvaljujući diskusiji unapređuju i razvijaju slušanje, suradnju, prihvaćanje tuđeg mišljenja, ona razvija sposobnosti vođenja razgovora, potiče reakciju na pitanja, jačanje koncentriranja na temu, vježbanje govora, iznošenje vlastitog mišljenja i dr. (De Zan, 1999). *Oluja ideja* prvobitno se smatra metodom rješavanja problema. Ova metoda smatra se postupkom koji omogućava sudionicima da iznesu primjedbe, dosjetke i sve ono čega se dosjete (Jurić, 1979). Oluja ideja uključuje sve sudionike, njeguje stvaralački pristup problemima i učenju putem otkrića te je zbog toga prihvaćena u nastavi. Oluja ideja provodi se u nastavi prirode i društva na način da učitelj zada neki određeni pojam. Osim pojma može zadati neku nastavnu temu ili pitanje. Učenici imaju određeno vrijeme u kojem govore ili pišu sve ono čega se dosjete vezano uz taj zadani pojam. Nastavnik može prozvati učenike koji iznose svoju oluju ideja, nakon toga odgovori se uspoređuju, a oluja se može postaviti i na ploču s ciljem bolje preglednosti (Babić, 2020).

U nastavi valja izbjegavati: pitanja na koja učenici zbog neznanja ili nedostatka iskustva ne mogu dati odgovore, alternativna pitanja (Imaju li ptice krila?), sugestivna pitanja, pitanja koja sugeriraju pogrešne odgovore, neodređena ili višeznačna pitanja, predugačka, složena i višestruka pitanja (De Zan, 1999). Metodički ispravan postupak kod postavljanja pitanja je da se pitanje postavi cijelom razredu, sačeka se, napravi se kratka pauza kako bi učenici mogli razmisliti, a nakon toga se proziva učenik. Učenici podizanjem ruke daju učitelju do znanja da znaju odgovor na pitanje, a prilikom njihovog odgovaranja učitelj treba inzistirati na tome da je odgovor potpuna rečenica, a ne samo jedna riječ. Dobrim vođenjem razgovora u nastavi učenici se potiču da sami postavljaju pitanja. Važno je da učitelj odgovori na svako učenikovo pitanje. Ukoliko učitelj ne može odmah odgovoriti na postavljeno pitanje, može učenicima zadati zadatak da potraže odgovor na pitanje koristeći se određenom literaturom te idući put raspravlja o tom pitanju. Ova metoda bez obzira na neke nedostatke (cjepkanje nastavnog sadržaja, veći utrošak vremena), može se uspješno primijeniti u nastavi prirode i društva,

posebno u dopunjavanju predznanja učenika, ali i kao poticaj kod razvitka njihovih stvaralačkih sposobnosti (De Zan, 1999).

Metoda čitanja i rada na tekstu

Važan izvor znanja u nastavi predstavljaju materijali tiskani na papiru ili oni objavljeni na internetskim stranicama. Neki od tih materijala su: udžbenici, radne bilježnice, časopisi, priručnici, enciklopedije, rječnici i dr. Primjenom metode čitanja i rada na tekstu učenici se upoznaju s tekstom kao važnim izvorom znanja te se osposobljavaju za samostalan rad na tekstualnim izvorima znanja (De Zan, 1999). U literaturi ova metoda poznata je i kao čitanje i rad s knjigom, rad s tekstom, rad s udžbenikom i ostalim tiskanim materijalima. Kod pripreme učitelja za nastavu, važan je izbor tekstualnih izvora. U nastavi učitelj čita naglas kad želi navesti neke točne podatke iz određenih izvora ili kad učenicima želi pokazati kako se upotrebljava tekst u nastavi. Metoda rada na tekstu uključuje čitanje teksta, promatranje ilustracija, podcrtavanje u tekstu, izdvajanje bitnih dijelova, pravljenje natuknica te analiziranje pročitano (Kostović-Vranješ, 2015). Prema Marin G. (2014) neki od važnijih čimbenika koji određuju rad na tekstu su: specifičnost nastavnog predmeta, didaktička oblikovanost teksta, dob učenika, sposobnosti učenika i aktivnost učenika.

Uvođenje učenika u ovu metodu može započeti već u prvom razredu i to zajedničkim čitanjem naglas, pojedinačnim glasnim čitanjem tekstova. U drugom razredu učenici mogu samostalno čitati tekstove s određenim zadatkom. U trećem i četvrtom razredu učenici trebaju čitati samostalno i pažljivo s unaprijed postavljenim zadacima na koje trebaju odgovoriti. Zbog toga je važno da se učenici osposobe za označavanje, podcrtavanje i bilježenje dijelova teksta (De Zan, 1999). U nastavi prirode i društva najčešće se koriste znanstveno-popularni tekstovi. Znanstveno-popularni tekstovi imaju svrhu obavještavanja učenika o novim znanjima iz pojedinih znanstvenih područja ili dopunjava već usvojena znanja. Ovakva vrsta tekstova pisana je objektivno jer iznosi znanstvene činjenice ili događaje iz prirode i društva, a u nastavi su popularni jer te činjenice i događaje objašnjavaju na jednostavan način (Zaninović, 1977).

„Tekstu se uvijek pristupa s nekom namjerom, a to je da u njemu tražimo i otkrivamo odgovore, moguća rješenja nekih zadataka, objašnjenja i obrazloženja nekih pojava, procesa, zatim nove i drugačije poglede na neke druge pojave i procese“ (Poljak, 1982:84). Izrazito je važno da nastavnik dobro poznaje načine korištenja ove metode kako bi postigao optimalan

razvoj učenika i razvio interes za tekstualne izvore znanja. Ova metoda uspješno se primjenjuje u nastavi prirode i društva uz ostale nastavne metode.

Metoda pisanja

Metodu pisanja možemo promatrati sa stajališta učitelja i učenika. Prema De Zanu (1999) učitelj na nastavi najviše piše na školskoj ploči, ona je najviše rabljeno nastavno pomagalo i pokazatelj kvalitete nastave. Školska ploča koja je dobro pripremljena i pregledna, ne predstavlja samo uspješno nastavno pomagalo, već je ona pokazatelj kvalitete rada i obrade određene nastavne jedinice (Kyriacou, 1995). Zbog toga je izrazito važno da nastavnik obrati pozornost na izradu plana ploče. Plan ploče uglavnom sadrži: naziv nastavne jedinice, plan rada, pregled sadržaja, zaključak i sl. Učitelj mora pisati lijepo, uredno, pregledno, gramatički i pravopisno točno te mora pisati dovoljno velikim slovima da je napisani tekst dobro vidljiv svim učenicima u razredu (De Zan, 1999). Danas, nastavnici školsku ploču često zamjenjuju projektorom i računalom na kojima se prikazuje sadržaj u PowerPoint prezentacijama te se također koristi i pametna ploča.

Poželjno je da na svakom nastavnom satu učenici nešto zabilježe u svoje bilježnice. Njihovo pisanje može biti u nekoliko razina, od prepisivanja do samostalnog rada. Učenike u prvom razredu već treba poučavati da pažljivo prepisuju plan ploče. Zadatak učitelja je da kod učenika prvog razreda nadzire kako su prepisali tekst koji se nalazi na ploči kako bi ga učenik točno i pregledno prepisao. Osim plana ploče, oni prepisuju i pitanja za promatranje okruženja i pokusa, bilježe i svoja opažanja i zaključke.

Poljak (1982) navodi kako podjelu pisanih radova ovisno o stupnju samostalnosti. Razlikujemo: vezane ili reproduktivne pismene radove (prepisivanje), poluvezane ili poluslobodne pismene radove te samostalne pismene radove. Kod poluvezanih pismenih radova učeniku je unaprijed dan sadržaj u nekom izvoru znanja, ali im je dana sloboda u pismenom izražavanju o tom sadržaju (diktati, dopunjavanje i proširivanje teksta, odgovori na pitanja, bilješke za vrijeme sata). Kod samostalnih pismenih radova učenici slobodno odabiru sadržaj i o njemu se slobodno pismeno izražavaju (eseji, referati, rasprave, reportaže...). Metoda pisanja može se uspješno iskoristiti u samostalnom, indirektnom radu u kombiniranim odjelima. Ona se vrlo uspješno koristi s ostalim nastavnim metodama (De Zan, 1999).

7. METODOLOGIJA

Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati učitelje razredne nastave o metodama i oblicima rada u nastavi prirode i društva. Cilj istraživanja bio je prikupiti mišljenja učitelja razredne nastave o učinkovitosti i efikasnosti pojedinih nastavnih metoda i oblika rada te o učestalosti korištenja istih. Željelo se istražiti postoji li razlika u odabiru nastavnih metoda i oblika rada ovisno o godinama iskustva učitelja, o mjestu u kojem učitelj radi, smatraju li učitelji da postoji razlika u učinkovitosti nastavnih metoda i oblika ovisno o vrsti nastavnog sata te postoji li razlika u odabiru nastavnih metoda i oblika rada ovisno o broju učenika u razredu.

Hipoteze

Nakon definiranih ciljeva istraživanja potrebno je postaviti određene hipoteze odnosno pretpostavke. U svrhu provedbe istraživanja i pisanja ovog diplomskog rada postavljeno je šest hipoteza koje su navedene u nastavku:

H.1. Ne postoji statistički značajna razlika u odabiru metoda rada s obzirom na godine iskustva ispitanika.

H.2. Ne postoji statistički značajna razlika u stavovima učitelja o učinkovitosti metoda rada ovisno o razrednom odjelu u kojem predaje.

H.3. Ne postoji statistički značajna razlika u razlogu prema kojem učitelji odabiru nastavnu metodu.

H.4. Ne postoji statistički značajna razlika u stavovima učitelja o učinkovitosti nastavnih metoda na satu usvajanja i satu ponavljanja.

H.5. Ne postoji statistički značajna razlika u odabiru oblika rada na satu usvajanja i satu ponavljanja.

H.6. Ne postoji statistički značajna razlika u odabiru oblika rada na satu obrade novih nastavnih sadržaja ovisno o razrednom odjelu.

Instrument istraživanja i obrada podataka

Istraživanje se provodilo pomoću online anketnog upitnika koji je izrađen u Google obrascu. Kako bi što više ispitanika odgovorilo, upitnik je bio objavljen u nekoliko grupa na društvenoj mreži Facebook, također upitnik je poslan i na nekoliko privatnih e-mail adresa pa je podijeljen i u nekoliko grupnih razgovora na aplikaciji WhatsApp. Upitnik su ispunjavali učitelji razredne nastave, odnosno učitelji od prvog do četvrtog razreda osnovne škole.

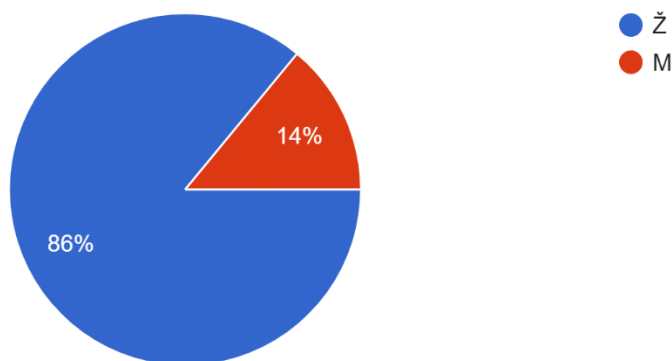
Upitnik se sastojao od četiri dijela. U prvom dijelu upitnika ispitivala su se sociodemografska obilježja ispitanika, a to su: spol, radno iskustvo (staž), županija u kojoj su zaposleni te jesu li zaposleni u urbanoj ili ruralnoj sredini. Drugi dio upitnika odnosio se na pitanja vezana uz nastavne metode. Ispitanici su uz pomoć Likertove ljestvice trebali procijeniti svoje stavove rangirajući ih u pet stupnjeva. Stupnjevi ljestvice su: 1 – uopće se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – niti se slažem niti ne slažem, 4 – uglavnom se slažem i 5 – u potpunosti se slažem. U trećem dijelu upitnika također se nalazila Likertova ljestvica, no u ovom dijelu ispitanici su trebali odrediti učestalost korištenja određenih oblika rada u nastavi. Stupnjevi ljestvice bili su: 1 - nikad, 2 – jednom mjesečno, 3 - nekoliko puta mjesečno, 4 – svaki tjedan i 5 – svaki sat. U posljednjem dijelu upitnika ispitanici su imali zadatak rangirati metode i oblike rada. Rangirali su učestalost metoda i oblika rada koje koriste na satu ponavljanja i na satu usvajanja. Cilj ovog dijela upitnika bila je da se istraži postoji li razlika između odabira metoda i oblika rada kod satova ponavljanja i satova usvajanja.

Anketni upitnik bio je objavljen krajem mjeseca lipnja 2022. godine i bio je aktivan sve do završetka mjeseca kolovoza 2022. godine. Na početku upitnika ispitanicima je objašnjena tema upitnika, predstavljanje autora upitnika te namjera upitnika. Također je u uvodnom dijelu napisano kako je upitnik anonimn i dobrovoljan.

Podatci koji su dobiveni u navedenom istraživanju obrađeni su uz pomoć programa IBM SPSS Statistics.

Sociodemografska obilježja ispitanika

U istraživanju je sudjelovalo 107 učitelja razredne nastave. U ispunjavanju upitnika sudjelovalo je 92 ispitanika ženskog spola i 15 ispitanika muškog spola.

Slika 11: Postotak ispitanika muškog i ženskog spola

Slijedeće pitanje u anketnom upitniku odnosilo se na godine radnog staža među ispitanicima. Njihovi odgovori nalaze se u tablici u nastavku.

Tablica 1: Godine radnog iskustva učitelja.

Godine radnog iskustva	0-5	6-10	11-15	16-20	21-25	26-30	31-35	36-40	>40
N	26	22	17	11	9	12	8	2	/
%	24.3	20.5	15.9	10.3	8.4	11.2	7.5	1.9	0

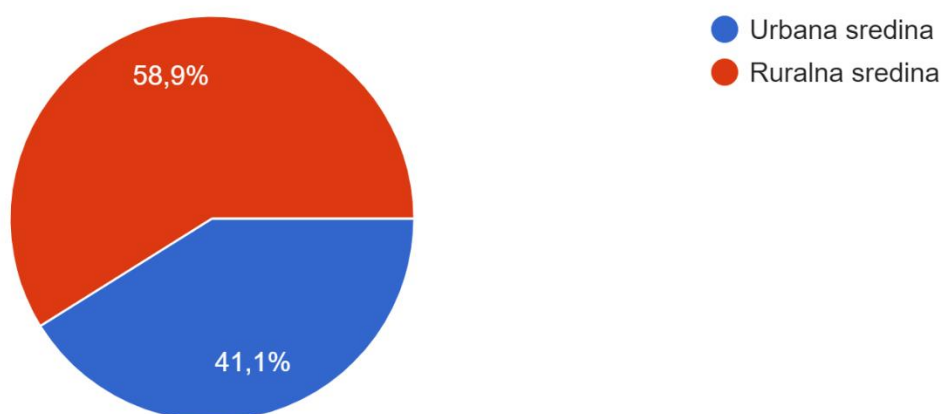
Godine radnog iskustva učitelja grupirane su u skupine s razmakom od 5 godina iskustva. Prema podacima dobivenim u anketnom upitniku, najviše ispitanika ima od 0 do 5 godina radnog staža, a ni jedan ispitanik s više od 40 godina radnog staža nije ispunio anketu. S obzirom na to što je istraživanje provedeno putem interneta i društvenih mreža, ne iznenađuje podatak da je najmanje ljudi ispunilo upitnik u zadnje dvije skupine, odnosno u skupinama s najviše godina radnog staža.

Nakon pitanja o radnom stažu ispitanika, slijedi pitanje o županiji u kojoj ispitanici trenutno rade te rade li u urbanoj ili u ruralnoj sredini.

Tablica 2: Županija u kojoj su ispitanici zaposleni.

<i>Županija</i>	<i>Broj ispitanika</i>
<i>Zagrebačka županija</i>	7
<i>Krapinsko-zagorska županija</i>	23
<i>Sisačko-moslavačka županija</i>	1
<i>Karlovačka županija</i>	9
<i>Varaždinska županija</i>	7
<i>Koprivničko-križevačka županija</i>	8
<i>Bjelovarsko-bilogorska županija</i>	1
<i>Primorsko-goranska županija</i>	6
<i>Zadarska županija</i>	2
<i>Vukovarsko-srijemska županija</i>	2
<i>Splitsko-dalmatinska županija</i>	7
<i>Istarska županija</i>	3
<i>Međimurska županija</i>	12
<i>Grad Zagreb</i>	13
<i>Osječko baranjska</i>	6

Nakon što su ispitanici odgovorili na pitanje o tome u kojoj županiji rade, sljedeće pitanje bilo je rade li u urbanoj ili ruralnoj sredini. Njihovi odgovori prikazani su u sljedećem grafikonu:

Slika 12: Mjesto rada ispitanika

Iz priloženog grafikona može se vidjeti kako više zaposlenika radi u ruralnoj sredini nego u urbanoj sredini. 58,9% ispitanika radi u ruralnoj sredini, dok 41,1% ispitanika radi u urbanoj sredini.

8. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Tablica 3: Odgovori na tvrdnje vezane uz nastavne metode rada.

1 – uopće se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – niti se slažem niti ne slažem, 4 – uglavnom se slažem, 5 – u potpunosti se slažem

<i>TVRDNJA</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
1. Verbalne nastavne metode smatram najefikasnijim u radu.	2 1,88%	9 8,44%	55 51,4%	39 36,4%	2 1,88%
2. Vizualne nastavne metode smatram najefikasnijim u radu.	0 0%	2 1,88%	17 16,02%	77 71,9%	11 10,2%
3. Praktične nastavne metode smatram najefikasnijim u radu.	0 0%	0 0%	12 11,3%	75 70%	20 18,7%
4. Verbalne metode omogućuju obradu najviše sadržaja na jednom školskom satu.	2 1,88%	3 2,72%	33 30,8%	54 50,5%	15 14,1%
5. Vizualne metode omogućuju obradu najviše sadržaja na jednom školskom satu.	0 0%	2 1,88%	23 21,4%	65 60,7%	17 16,02%
6. Praktične metode omogućuju obradu najviše sadržaja na jednom školskom satu.	1 0,93%	5 4,77%	32 29,9%	59 55,1%	10 9,3%
7. Nastavnu metodu odabirem prema vrsti nastavnog sata (obrada, ponavljanje).	0 0%	0 0%	1 0,93%	21 19,67%	85 79,4%
8. Nastavnu metodu odabirem prema raspoloživim nastavnim sredstvima.	0 0%	0 0%	4 3,8%	23 21,4%	80 74,8%
9. Nastavnu metodu odabirem prema uzrastu učenika.	1 0,93%	1 0,93%	5 4,77%	40 37,27%	60 56,1%
10. Tijekom mog studija svim nastavnim metodama pridavala se jednaka količina pažnje.	4 3,8%	21 19,67%	61 57,1%	17 16,02%	4 3,8%

11. Dovoljno sam osposobljen/a za izvođenje metode praktičnih radova na satu.	0 0%	1 0,93%	11 10,2%	42 39,25%	53 49,5%
12. Dovoljno sam osposobljen/a za izvođenje metode demonstracije na satu.	0 0%	0 0%	11 10,2%	20 18,7%	76 71,1%
13. Korištenje različitih nastavnih metoda povećava se motiviranost učenika.	0 0%	0 0%	2 1,88%	10 9,3%	95 88,8%
14. Korištenje različitih nastavnih metoda pridonosi boljim rezultatima učenika (ocjenama).	0 0%	0 0%	3 2,72%	31 29,08%	73 68,2%

U tablici 3 mogu se vidjeti frekvencije odgovora ispitanika. Prema dobivenim podacima većina ispitanika slaže se kako su praktične metode rada najefikasnije u nastavi prirode i društva. Kod pitanja za efikasnost verbalnih nastavnih metoda, najviše ispitanika odlučilo se za sredinu ljestvice, odnosno za stupanj u kojem se niti slažu s postavljenom tvrdnjom niti se ne slažu. Od 107 ispitanika njih 55 (51,4%) niti se slaže niti ne slaže s tvrdnjom, dok ih se 39 (36,4%) uglavnom slaže. Dvoje ispitanika od ukupno 107 u potpunosti se slaže da su verbalne nastavne metode najefikasnije. Na pitanje za efikasnost vizualnih nastavnih metoda 77 ispitanika (71,9%) izjasnilo se da se uglavnom slaže s postavljenom tvrdnjom, a 11 ispitanika (10,2%) se u potpunosti slaže. 75 ispitanika (70,0%) uglavnom se slaže da su praktične metode najefikasnije, dok se njih 20 (18,7%) u potpunosti slaže.

Pitanja 4, 5 i 6 odnosila su se na stavove učitelja o tome koje nastavne metode omogućuju obradu najviše nastavnog sadržaja na jednom školskom satu. Vizualne nastavne metode ispitanici su prepoznali kao metode pomoću kojih mogu obraditi najviše sadržaja. Njih 65 (60,7%) odlučilo se za stupanj skale u kojem se uglavnom slažu s postavljenom tvrdnjom, dok se njih 17 (16,02%) u potpunosti slaže s ovom tvrdnjom. Kad je riječ o verbalnim nastavnim metodama, 33 ispitanika (30,8%) zauzelo je sredinu skale odnosno stupanj u kojem se niti slažu niti ne slažu, 54 ispitanika (50,5%) uglavnom se slaže s tvrdnjom, a njih 15 (14,1%) u potpunosti se slažu sa zadanom tvrdnjom. Praktične metode rada 59 ispitanika (55,1%) stavilo je na četvrti stupanj ljestvice (uglavnom se slažem), a 10 ispitanika (9,3%) se u potpunosti slaže s ovom tvrdnjom.

Pitanja 7, 8 i 9 odnose se na kriterij odabira nastavne metode kojim se vode učitelji razredne nastave na satu prirode i društva. 85 ispitanika (79,4%) od ukupno 107 izjasnilo se da nastavnu metodu odabiru prema vrsti nastavnog sata, odnosno radi li se o satu obrade novog nastavnog sadržaja ili o satu ponavljanja. 80 ispitanika (74,8%) uglavnom se slaže s tvrdnjom da nastavnu metodu biraju prema raspoloživim nastavnim sredstvima, a njih 60 (56,1%) u potpunosti se slaže s tvrdnjom da nastavnu metodu odabiru prema uzrastu učenika. Prema tome može se zaključiti da je glavni kriterij kod odabira adekvatne nastavne metode upravo vrsta nastavnog sata.

Sljedeće pitanje odnosi se na stavove učitelja o tome je li se tijekom njihovog studija svim nastavnim metodama pridavala jednaka količina pažnje. 4 ispitanika (3,8%) uopće se ne slaže s tvrdnjom da je tijekom njihovog studija svim metodama posvećena jednaka količina pažnje. S ovom tvrdnjom 21 ispitanik (19,67%) se uglavnom ne slaže, 61 ispitanik (57,1%) niti se slaže niti ne slaže, 17 ispitanika (15,8%) uglavnom se slaže s tvrdnjom, a 4 ispitanika (3,8%) u potpunosti se slažu s postavljenom tvrdnjom. 25 ispitanika odlučilo se za prvi i drugi stupanj ljestvice, 61 ispitanik zauzeo je sredinu ljestvice, dok njih 21 zauzima pozitivnu stranu ljestvice. Prema tim podacima možemo zaključiti kako većina ispitanika nije zadovoljna količinom pažnje koja se pridavala pojedinim nastavnim metodama tijekom njihovog studija.

Pitanja pod rednim brojem 11 i 12 odnose se na stavove učitelja o stupnju njihovih sposobnosti za izvođenje praktičnih radova na nastavi te demonstracija. Iz dobivenih podataka može se vidjeti da je većina ispitanika sigurnija u svoje sposobnosti kod izvođenja metode demonstracije nego kod izvođenja metode praktičnih radova. 76 ispitanika (71,1%) u potpunosti se slaže s tvrdnjom da su dovoljno osposobljeni za izvođenje metode demonstracije, dok se 53 ispitanika (49,5%) u potpunosti slažu da su dovoljno osposobljeni za izvođenje metode praktičnih radova.

Posljednja dva pitanja u ovom dijelu anketnog upitnika odnose se na stavove učitelja o tome utječe li korištenje različitih nastavnih metoda na povećanje motiviranosti učenika te utječe li korištenje različitih nastavnih metoda na bolje rezultate kod učenika. S tvrdnjom da korištenje različitih nastavnih metoda povećava motiviranost učenika, 95 ispitanika (88,8%) se u potpunosti složilo. 73 ispitanika (68,2%) od ukupno 107 u potpunosti se složilo s tvrdnjom da korištenje različitih nastavnih metoda pridonosi boljim rezultatima učenika, odnosno boljim ocjenama.

Tablica 4: Odgovori na tvrdnje vezane uz nastavne oblike rada.

1 – nikad, 2 – jednom mjesečno, 3 – nekoliko puta mjesečno, 4 – svaki tjedan, 5 – svaki sat

<i>TVRDNJA</i>	1	2	3	4	5
1. Koliko često koristite frontalni oblik rada u nastavi prirode i društva?	0 0%	0 0%	5 4,7%	25 23,3%	77 72%
2. Koliko često koristite rad u skupinama u nastavi prirode i društva?	0 0%	21 19,6%	65 60,7%	21 19,6%	0 0%
3. Koliko često koristite rad u parovima u nastavi prirode i društva?	0 0%	3 2,8%	57 53,3%	45 42,1%	2 1,9%
4. Koliko često koristite individualni oblik rada u nastavi prirode i društva?	0 0%	1 0,9%	9 8,4%	72 67,3%	25 23,4%
5. Koliko često koristite frontalni oblik rada u ostalim nastavnim predmetima?	0 0%	0 0%	5 4,7%	21 19,6%	81 75,7%
6. Koliko često koristite rad u skupinama u ostalim nastavnim predmetima?	0 0%	22 20,6%	59 55,1%	25 23,3%	1 0,9%
7. Koliko često koristite rad u parovima u ostalim nastavnim predmetima?	0 0%	4 3,7%	55 51,4%	44 41,1%	4 3,7%
8. Koliko često koristite individualni oblik rada u ostalim nastavnim predmetima?	0 0%	1 0,9%	7 6,5%	70 65,4%	29 27,1%

U tablici 4 mogu se vidjeti frekvencije odgovora ispitanika vezane uz učestalost korištenja određenih oblika rada u nastavi prirode i društva te na ostalim nastavnim predmetima. Ispitanici su odabrali frontalni oblik rada kao oblik rada koji koriste svaki dan u nastavi prirode i društva, ali također i u nastavi ostalih predmeta. Od ukupno 107 ispitanika, njih 77 (72%) izjasnilo se da frontalni oblik rada koristi svaki dan u nastavi prirode i društva, njih 25 (23,3%) koristi ga svaki tjedan, a 5 ispitanika (4,7%) koristi ga nekoliko puta mjesečno. U ostalim nastavnim predmetima frontalni oblik rada 81 ispitanik (75,7%) koristi ga svaki dan, 21 ispitanik (19,6%) koristi ga svaki tjedan, a 5 ispitanika (4,7%) koristi ga nekoliko puta mjesečno.

Drugo i šesto pitanje u tablici odnosi se na učestalost korištenja rada u skupinama u nastavi prirode i društva te u drugim nastavnim predmetima. 21 ispitanik (19,6%) od 107 izjasnilo se kako ovaj oblik rada koristi jednom mjesečno na nastavi prirode i društva, 65 ispitanika (60,7%) koristi ovaj oblik nekoliko puta mjesečno, 21 ispitanik (19,6%) koristi ga svaki tjedan, a ni jedan ispitanik ga ne koristi svaki sat. Na pitanje vezano uz ostale nastavne predmete 22 ispitanika (20,6%) od ukupno 107 ovaj nastavni oblik rada koristi jednom mjesečno, njih 59 (55,1%) koristi ga nekoliko puta mjesečno, 25 ispitanika (23,3%) koristi ga svaki tjedan, a samo jedan ispitanik koristi ovaj nastavni oblik svaki sat na ostalim nastavnim predmetima.

Treće i sedmo pitanje u tablici odnosi se na korištenje rada u parovima u nastavi prirode i društva te u ostalim nastavnim predmetima. 3 ispitanika (2,8%) od 107 ovaj oblik rada koriste jednom mjesečno u nastavi prirode i društva. 57 ispitanika (53,3%) koristi ovaj nastavni oblik nekoliko puta mjesečno, 45 ispitanika (42,1%) ovaj oblik rada koristi svaki tjedan, a dvoje ispitanika (1,9%) koristi ga svaki sat. Prema podacima dobivenim u iz tablice ovaj nastavni oblik rada ostvario je malu prednost u korištenju na ostalim nastavnim predmetima u odnosu na nastavu prirode i društva. 4 ispitanika (3,7%) ovaj oblik rada koristi jednom mjesečno u ostalim nastavnim predmetima, 55 ispitanika (51,4%) koristi ga nekoliko puta mjesečno, 44 ispitanika (41,1%) koriste ga svaki tjedan, a 4 ispitanika (3,7%) od ukupno 107 koriste ga svaki sat.

Posljednji par pitanja odnosi se na korištenje individualnog oblika rada u nastavi prirode i društva te u nastavi ostalih predmeta. U nastavi prirode i društva jedan ispitanik izjasnio se kako ovaj oblik rada koristi jednom mjesečno, 9 ispitanika (8,4%) koristi ga nekoliko puta mjesečno, 72 ispitanika (67,3%) koristi ga svaki tjedan, a 25 ispitanika (23,4%) koriste ga svaki sat. U nastavi drugih nastavnih predmeta prikupljeni podatci glase: jedan ispitanik koristi individualni oblik rada jednom mjesečno, 7 ispitanika (6,5%) koristi ga nekoliko puta mjesečno, 70 ispitanika (65,4%) koristi ga svaki tjedan, a 29 ispitanika (27,1%) koristi ga svaki sat. Iz navedenih podataka može se zaključiti kako se ovaj oblik rada podjednako koristi i u nastavi prirode i društva i u ostalim nastavnim predmetima.

Nakon analiziranih podataka dobivenih iz tablice može se zaključiti kako je frontalni oblik rada korišten najviše u nastavi prirode i društva kao i u nastavi ostalih predmeta. Nakon frontalnog oblika rada, po učestalosti korištenja slijedi individualni oblik rada. Sljedeći oblik rada koji se koristi je rad u parovima, a nakon njega koristi se rad u skupinama. Nakon analize

podataka može se zaključiti kako ispitanici u jednakoj količini koriste pojedini nastavni oblik u nastavi prirode i društva i u ostalim nastavnim predmetima. Iz toga može se zaključiti da razlike u odabiru nastavnih oblika nema, ispitanici nisu iskazali razlike u korištenju pojedinih oblika rada između prirode i društva i ostalih nastavnih predmeta.

Osim nastavnih oblika rada koji su spomenuti u prethodnoj tablici ovim istraživanjem obuhvaćena je i učestalost korištenja određenih metoda rada u nastavi prirode i društva. U tablici 5 prikazano je rangiranje učestalosti korištenja nastavnih metoda kod usvajanja novih nastavnih sadržaja. Rangiranje je podijeljeno u 6 stupnjeva kod kojih stupanj 1 označava metodu koja se najviše koristi, a stupanj 6 označava metodu koja se najmanje koristi.

Tablica 5: Rangiranje učestalosti korištenja nastavnih metoda kod usvajanja novih nastavnih sadržaja.

METODA RADA	1	2	3	4	5	6
Metoda demonstracije	11 10,3%	44 41,1%	12 11,2%	22 20,6%	6 5,6%	8 7,5%
Metoda crtanja i ilustrativnih radova	2 1,9%	11 10,3%	26 24,3%	43 40,2%	18 16,8%	7 6,5%
Metoda usmenog izlaganja	18 16,8%	23 21,5%	32 29,9%	19 17,8%	12 11,2%	3 2,8%
Metoda razgovora	69 64,5%	21 19,6%	7 6,5%	5 4,7%	5 4,7%	0 0%
Metoda čitanja i rada na tekstu	5 4,7%	8 7,5%	26 24,3%	11 10,3%	46 43%	11 10,3%
Metoda pisanja	2 1,9%	0 0%	0 0%	7 6,5%	20 18,6%	78 73%

Prethodna tablica prikazuje učestalost korištenja nastavnih metoda kod usvajanja nastavnih sadržaja, a u tablici 6 prikazani su podatci za rangiranje učestalosti korištenja nastavnih metoda kod ponavljanja nastavnih sadržaja. Podjela rangiranja u 6 stupnjeva kod kojih stupanj 1 označava metodu koja se najviše koristi, a stupanj 6 označava metodu koja se najmanje koristi.

Tablica 6: Rangiranje učestalosti korištenja nastavnih metoda kod ponavljanja nastavnih sadržaja.

METODA RADA	1	2	3	4	5	6
Metoda demonstracije	5 4,7%	8 7,5%	10 9,3%	12 11,2%	27 25,2%	45 42,1%
Metoda crtanja i ilustrativnih radova	8 7,5%	11 10,3%	14 13%	11 10,3%	42 39,3%	21 19,6%
Metoda usmenog izlaganja	6 5,6%	18 16,8%	28 26,3%	29 27,1%	12 11,2%	14 13%
Metoda razgovora	42 39,3%	29 27,1%	18 16,8%	15 14%	2 1,9%	1 0,9%
Metoda čitanja i rada na tekstu	40 37,4%	23 21,5%	14 13%	13 12,2%	15 14%	2 1,9%
Metoda pisanja	6 5,6%	18 16,8%	23 21,5%	27 25,2%	9 8,4%	24 22,4%

U tablicama 5 i 6 prikazane su frekvencije odgovora ispitanika. Tablica 5 odnosi se na frekvencije odgovora ispitanika vezanih uz rangiranje korištenja određene nastavne metode prilikom usvajanja novih nastavnih sadržaja, a u tablici 6 prikazane su frekvencije odgovora kod ponavljanja nastavnih sadržaja. Najučestalija metoda koja se koristi prilikom obrade novih nastavnih sadržaja je metoda razgovora. Ovu metodu je 69 ispitanika (64,5%) od ukupno 107 označilo kao metodu koju najviše koriste. Nakon metode razgovora po učestalosti slijedi metoda demonstracije. Metodu demonstracije 11 ispitanika (10,3%) rangiralo je na prvi stupanj, a 44 ispitanika (41,1%) na drugi stupanj po učestalosti. Metoda usmenog izlaganja po dobivenim podacima je treća po redu metoda koje se koriste kod obrade novih nastavnih sadržaja. Metodu usmenog izlaganja najviše koristi 18 ispitanika (16,8%) dok je 23 ispitanika (21,5%) ovu metodu rangiralo na drugi stupanj po učestalosti korištenja. Metodu čitanja i rada na tekstu 5 ispitanika (4,7%) rangiralo je na prvo mjesto ljestvice, a 8 ispitanika (7,5%) na drugi stupanj ljestvice. Metodu crtanja i ilustrativnih radova dvije ispitanika (1,9%) rangiralo je kao najčešće korištenu metodu, a 11 ispitanika (10,3%) rangiralo ju je na drugi stupanj po učestalosti. Metodu pisanja najviše ispitanika rangiralo je kao metodu koju najmanje koristi na satu usvajanja. 78 ispitanika (73%) od ukupno 107 ovu metodu rangiralo je na posljednje mjesto skale.

Tablica 6 odnosi se na frekvencija odgovora ispitanika vezanih uz rangiranje korištenja metoda rada na satu ponavljanja. Najviše ispitanika metodu razgovora rangiralo je kao metodu

koju najviše koriste kod ponavljanja nastavnog sadržaja, njih 42 (39,3%), a 29 ispitanika (27,1%) rangiralo je ovu metodu na drugo mjesto. Sljedeća metoda po učestalosti korištenja je metoda čitanja i rada na tekstu. 40 ispitanika (37,4%) rangiralo ju je kao najučestaliju metodu na satu ponavljanja, dok je 23 ispitanika (21,5%) ovu metodu rangiralo na drugo mjesto po učestalosti korištenja. Sljedeća metoda po učestalosti je metoda crtanja i ilustrativnih radova. 8 ispitanika (7,5%) ovu metodu označilo je kao metodu koju najčešće koristi, a 11 ispitanika (10,3%) smjestilo ju je na drugi stupanj ljestvice. Metoda usmenog izlaganja i metoda pisanja imaju jednak broj ispitanika za prvi i drugi stupanj ljestvice, jedina značajnija razlika je u tome što je metodu pisanja više ispitanika stavilo na posljednje mjesto ljestvice, njih 24 od 107 (22,4%). Metoda koja se najmanje koristi kod ponavljanja nastavnih sadržaja je metoda demonstracije. 45 ispitanika (42,1%) je ovu metodu označilo kao metodom kojom se najmanje koriste na satu ponavljanja.

Tablice u nastavku prikazuju učestalost korištenja pojedinih oblika rada na satu ponavljanja i na satu usvajanja novih nastavnih sadržaja. Tablica 7 prikazuje učestalost korištenja oblika rada na satu usvajanja novih nastavnih sadržaja, a tablica 8 prikazuje učestalost korištenja oblika rada na satu ponavljanja. Podjela rangiranja u 4 stupnja kod kojih stupanj 1 označava oblik rada koji se najviše koristi na satu ovisno o njegovoj vrsti, a stupanj 4 oblik koji se najmanje koristi.

Tablica 7: Rangiranje učestalosti korištenja nastavnih oblika rada na satu usvajanja novih nastavnih sadržaja.

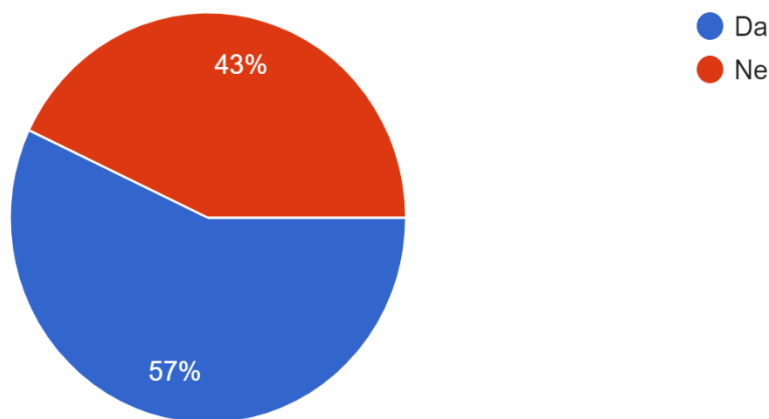
OBLIK RADA	1	2	3	4
Frontalni oblik	100 93,5%	1 0,9%	2 1,9%	4 3,7%
Rad u skupinama	3 2,8%	21 19,6%	46 43%	37 34,6%
Rad u parovima	2 1,9%	39 36,4%	49 45,8%	17 15,9%
Individualni oblik	2 1,9%	46 43%	10 9,3%	49 45,8%

Tablica 8: Rangiranje učestalosti korištenja nastavnih oblika rada na satu ponavljanja nastavnih sadržaja.

OBLIK RADA	1	2	3	4
Frontalni oblik	8 7,5%	11 10,3%	21 19,6%	67 62,6%
Rad u skupinama	13 12,2%	15 14%	48 44,8%	31 29%
Rad u parovima	7 6,5%	66 61,7%	29 27,1%	5 4,7%
Individualni oblik	79 73,8%	15 14%	9 8,4%	4 3,7%

U tablicama 7 i 8 prikazane su frekvencije odgovora ispitanika. Ispitanici su rangirali oblike rada po učestalosti korištenja ovisno o vrsti sata, radi li se o satu obrade novog nastavnog sadržaja ili o satu ponavljanja. Značajna razlika može se vidjeti u odgovorima koje su ispitanici dali. Kod odabira oblika rada na satu usvajanja najviše ispitanika koristi frontalni oblik rada. 100 ispitanika (93,5%) od ukupno 107 odabralo je frontalni oblik rada kao oblik rada koji najviše koriste. Oblik rada koji se najmanje koristi na satu usvajanja je individualni oblik rada, a to se može potvrditi time što je 49 ispitanika (45,8%) ovaj oblik rada smjestilo na posljednje mjesto ljestvice. Na satu ponavljanja nastavnih sadržaja najviše se koristi individualni oblik rada. 79 ispitanika (73,8%) od ukupno 107 ispitanika, ovaj oblik rada najviše koristi na satu ponavljanja. Oblik rada koji se najmanje koristi na satu ponavljanja je frontalni oblik kojeg je 67 ispitanika (62,6%) smjestilo na posljednje mjesto ljestvice.

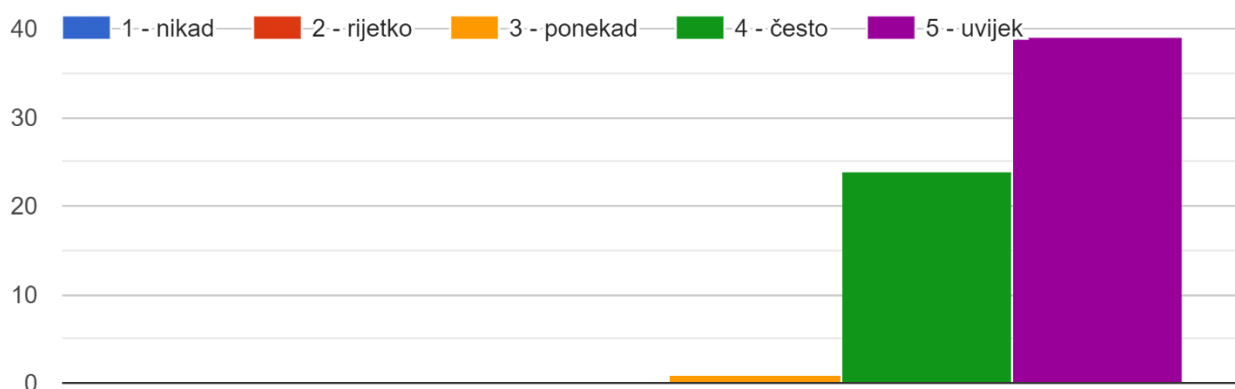
Na kraju anketnog upitnika ispitanicima je postavljeno pitanje „*Imate li u razredu učenika s poteškoćama?*“. 46 ispitanika od ukupno 107 odgovorilo je kako u razredu nema učenika s poteškoćama, dok je 61 ispitanik odgovori kako u razredu ima takvog učenika. Njihovi odgovori prikazani su u sljedećem grafikonu:

Slika 13: Postotak učenika s poteškoćama

Nakon ovog pitanja ispitanici koji su na prethodno pitanje odgovorili potvrdno trebali su odgovoriti na još 2 dodatna pitanja koja su povezana s učenicima s poteškoćama te primjenom metoda i oblika rada.

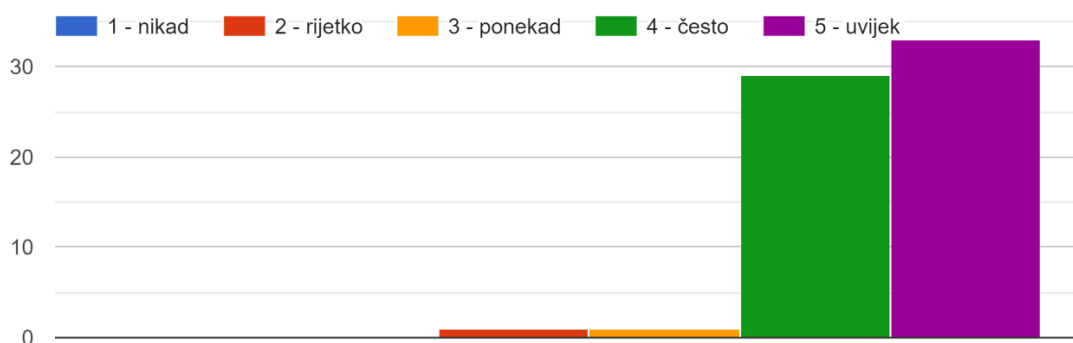
Prvo dodatno pitanje glasilo je „*Ukoliko u razredu imate učenika s poteškoćama, prilagođavate li tom učeniku metode rada?*“. Odgovori ispitanika na ovo pitanje nalaze se u sljedećem grafikonu:

Slika 14: Odgovori na pitanje prilagodbe metoda rada učenicima s poteškoćama

Iz prikazanog grafikona može se vidjeti kako od ukupnog broja ispitanika njih 39 (60,9%) odgovorilo je kako nastavne metode uvijek prilagođava učeniku s poteškoćama, 24 ispitanika (37,5%) odgovorilo je kako metode rada često prilagođava učeniku s poteškoćama, a jedan ispitanik odgovorio je kako metode rada ponekad prilagođava takvom učeniku.

Posljednje pitanje anketnog upitnika glasilo je: „*Ukoliko u razredu imate učenika s poteškoćama, prilagođavate li tom učeniku oblike rada?*“. Odgovori ispitanika na ovo pitanje nalaze se u sljedećem grafikonu:

Slika 15: Odgovori na pitanje prilagođavanja oblika rada učenicima s poteškoćama

Iz prikazanog grafikona može se vidjeti kako od ukupnog broja ispitanika njih 33 (51,6%) odgovorilo je kako oblike rada uvijek prilagođavaju učeniku s poteškoćama, 29 ispitanika (45,3%) odgovorilo je kako metode rada često prilagođava učeniku s poteškoćama, jedan ispitanik odgovorio je kako ponekad prilagođava oblike rada i jedan ispitanik odgovorio je kako oblike rada rijetko prilagođava učeniku s poteškoćama.

Za dublje razumijevanje rezultata istraživanja i za provjeru postavljenih hipoteza na početku rada, prikupljene podatke potrebno je detaljnije statistički obraditi. Na početku istraživačkog dijela rada navedeno je nekoliko hipoteza koje će u nastavku biti statistički analizirane. Prva postavljena hipoteza određuje postoji li statistički značajna razlika u odabiru metoda s obzirom na godine radnog iskustva ispitanika, u nastavku ovog dijela diplomskog rada analizirana je ova hipoteza i ostale hipoteze ranije navedene u radu.

Hipoteza 1: Ne postoji statistički značajna razlika u odabiru metoda rada s obzirom na godine radnog iskustva ispitanika.

Tablica 9: Kruskal Wallis i Medijan test efikasnosti verbalnih metoda rada s obzirom na godine radnog iskustva ispitanika.

	<i>Radno iskustvo</i>	<i>N</i>	<i>Srednji rang</i>	<i>Md</i>	<i>p</i>
Verbalne metode smatram najefikasnijima u radu.	0-5	26	57,37	3,00	0,509
	6-10	22	60,82		
	11-15	17	47,71		
	16-20	11	54,14		
	21-25	9	50,67		
	26-30	12	56,29		
	31-35	8	46,31		
	36-40	2	20,00		

Tablica 10: Kruskal Wallis i Medijan test efikasnosti vizualnih metoda rada s obzirom na godine radnog iskustva ispitanika.

	<i>Radno iskustvo</i>	<i>N</i>	<i>Srednji rang</i>	<i>Md</i>	<i>p</i>
Vizualne metode smatram najefikasnijima u radu.	0-5	26	53,60	4,00	0,433
	6-10	22	61,43		
	11-15	17	43,68		
	16-20	11	57,27		
	21-25	9	56,94		
	26-30	12	56,54		
	31-35	8	44,31		
	36-40	2	57,50		

Tablica 11: Kruskal Wallis i Medijan test efikasnosti praktičnih metoda rada s obzirom na godine radnog iskustva ispitanika.

	<i>Radno iskustvo</i>	<i>N</i>	<i>Srednji rang</i>	<i>Md</i>	<i>p</i>
Praktične metode smatram najefikasnijima u radu.	0-5	26	56,25	4,00	0,646
	6-10	22	54,68		
	11-15	17	47,91		
	16-20	11	54,32		
	21-25	9	45,17		
	26-30	12	62,21		
	31-35	8	50,00		
	36-40	2	73,75		

Tablica 12: Frekvencije odgovora o odabiru metoda rada obzirom na godine radnog iskustva ispitanika.

Radno iskustvo

		0-5	6-10	11-15	16-20	21-25	26-30	31-35	36-40
<i>Verbalne metode</i>	>Md	12	10	4	5	3	6	2	0
	<=Md	14	12	13	6	6	6	6	2
<i>Vizualne metode</i>	>Md	3	3	0	1	2	1	1	0
	<=Md	23	19	17	10	7	11	7	2
<i>Praktične metode</i>	>Md	8	4	2	1	0	4	0	1
	<=Md	18	18	15	10	9	8	8	1

Kako bi se provjerila hipoteza 1 iz anketnog upitnika zbrojene se tvrdnje gdje su ispitanici iznosili svoje stavove o efikasnosti metoda rada i odabiru istih. Pitanja su u upitniku bila osmišljena u obliku Likertove skale koja se sastojala od pet stupnjeva. Stupnjevi skale su: 1 – uopće se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – niti se slažem niti ne slažem, 4 – uglavnom se slažem, 5 – u potpunosti se slažem. Zbrojene tvrdnje ispitanika stavljene su u odnos s godinama njihovog radnog iskustva kako bi se ova hipoteza mogla potvrditi.

U navedenim tablicama možemo vidjeti kako ne postoji statistički značajna razlika kod odabira metode rada ovisno o godinama radnog staža. Prema centralnoj vrijednosti odnosno Medijanu, iz tablice 9 možemo vidjeti kako je većina ispitanika na postavljeno pitanje odgovorila sa *niti se slažem niti ne slažem*, ovaj odgovor pokazuje kako su ispitanici neodlučni o efikasnosti verbalnih metoda rada u nastavi. U tablicama 10 i 11 ispitivane su vizualne i praktične metode rada. Prema podacima dobivenim iz ovih tablica može se vidjeti kako je centralna vrijednost odgovora na ova dva pitanja bila *uglavnom se slažem*, tj. da učitelji smatraju vizualne i praktične metode efikasnijim u nastavi u odnosu na verbalne te samim time ih i češće koriste u nastavi prirode i društva.

Iz frekvencija prikazanim u tablici 12 može se zaključiti kako je kod učitelja koji imaju do 10 godina radnog iskustva vrlo mala razlika u odgovorima vezanim uz verbalne metode rada. 22 ispitanika odgovorila su iznad medijana, odnosno iznad trećeg stupnja Likertove skale, dok je njih 26 odgovorilo manje ili jednako centralnoj vrijednosti. Najznačajnija razlika kod verbalnih metoda može se vidjeti kod učitelja koji imaju između 11 i 15 godina radnog iskustva. 4 ispitanika ponudila su odgovore iznad centralne vrijednosti, odnosno odgovore *uglavnom se slažem* i *u potpunosti se slažem*, dok je njih 13 odgovorilo jednako ili manje centralnoj vrijednosti odnosno medijanu. Učitelji koji imaju između 26 i 30 godina radnog iskustva ponudili su jednak broj odgovora iznad medijana i jednak broj odgovora ispod ili jednak medijanu. Učitelji koji imaju više od 31 godine radnog iskustva odgovarali su ispod centralne vrijednosti što znači da verbalne metode rada ne smatraju najefikasnijima.

Kod vizualnih i praktičnih nastavnih metoda možemo vidjeti velike razlike u tablici 12. Obzirom na godine radnog staža učitelja, svi su odgovarali manje ili jednako centralnoj vrijednosti koja je za ove dvije metode četvrti stupanj Likertove skale, odnosno *Uglavnom se slažem*. Najveće razlike mogu se vidjeti kod odgovora učitelja koji imaju od 0 do 20 godina radnog iskustva. Od ukupno 107 ispitanika, njih 11 odgovorilo je iznad medijana odnosno odgovorilo je *U potpunosti se slažem* na tvrdnju da su vizualne metode najefikasnije u nastavi. Kod praktičnih metoda rada od ukupno 107 ispitanika njih 20 odgovorilo je iznad centralne vrijednosti, dok su ostali ispitanici odgovorili jednako centralnoj vrijednosti ili ispod nje.

Hipoteza 2: Ne postoji statistički značajna razlika u stavovima učitelja o efikasnosti metoda rada ovisno o razrednom odjelu u kojem predaju.

Kako bi se provjerilo postoji li statistički značajna razlika u odabiru nastavne metode s obzirom na godine radnog staža korišten je Kruskal Wallis test i Medijan test.

Tablica 13: Kruskal Wallis test i Medijan test odabira metoda rada ovisno o razredu u kojem ispitanik predaje.

	<i>Razred u kojem predaje</i>	<i>N</i>	<i>Srednji rang</i>	<i>Md</i>	<i>p</i>
Verbalne metode smatram najefikasnijim u radu.	1.	16	58,41	3,00	0,023
	2.	20	47,33		
	3.	28	50,79		
	4.	24	46,31		
	Kombinirani	19	71,76		
Vizualne metode smatram najefikasnijim u radu.	1.	16	51,47	4,00	0,767
	2.	20	56,68		
	3.	28	51,96		
	4.	24	51,52		
	Kombinirani	19	59,45		
Praktične nastavne metode smatram najefikasnijim u radu.	1.	16	50,25	4,00	0,031
	2.	20	62,08		
	3.	28	57,21		
	4.	24	58,08		
	Kombinirani	19	38,76		

Tablica 14: Frekvencije odgovora o odabiru metoda rada ovisno o razredu u kojem ispitanik predaje.

Razred u kojem ispitanik predaje

		1.	2.	3.	4.	Kombinirani
Verbalne metode	>Md	7	6	10	6	13
	<=Md	9	14	18	18	6
Vizualne metode	>Md	1	3	2	1	4
	<=Md	15	17	26	23	15
Praktične metode	>Md	1	6	7	5	1
	<=Md	15	14	21	19	18

Kako bi se provjerila hipoteza 2 iz anketnog upitnika zbrojene se tvrdnje gdje su ispitanici iznosili svoje stavove o efikasnosti metoda rada i odabiru istih. Pitanja su u upitniku bila osmišljena u obliku Likertove skale koja se sastojala od pet stupnjeva. Stupnjevi skale su: 1 – uopće se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – niti se slažem niti ne slažem, 4 – uglavnom se slažem, 5 – u potpunosti se slažem. Zbrojene tvrdnje ispitanika stavljene su u odnos s razredom u kojem predaju kako bi se ova hipoteza mogla potvrditi.

Iz tablice 13 vidljivo je kako postoji statistički značajna razlika u stavovima učitelja o učinkovitosti metoda rada ovisno o razredu u kojem predaje. Iz podataka u tablici možemo vidjeti kako je većina učitelja vizualne metode svrstala u sredinu Likertove skale, odnosno niti se slažu niti ne slažu s tvrdnjom da su verbalne metode najefikasnije u nastavi. Verbalne i praktične metode većina ispitanika svrstala je na četvrti stupanj skale, odnosno uglavnom se slažu da su ove nastavne metode najefikasnije u nastavi ovisno o razredu u kojem predaju.

Tablica 14 prikazuje frekvencije odgovora ispitanika. Kod verbalnih metoda može se vidjeti kako je većina ispitanika odgovarala manje ili jednako centralnoj vrijednosti, odnosno medijanu. Razlika se vidi kod učitelja koji predaju u kombiniranim razrednim odjelima kod kojih je 13 ispitanika odgovorilo iznad centralne vrijednosti, odnosno odgovorilo je tvrdnjama uglavnom se slažem ili u potpunosti se slažem, dok je njih 6 odgovorilo manje ili jednako centralnoj vrijednosti. Prema tim podacima može se zaključiti da učitelji koji rade u kombiniranim razrednim odjelima, verbalne metode smatraju najefikasnijim u nastavi.

Hipoteza 3: Ne postoji statistički značajna razlika u razlogu prema kojem učitelji odabiru nastavnu metodu.

Tablica 15: Medijan test i standardna devijacija odgovora ispitanika o razlogu odabira nastavnih metoda.

<i>Razlog odabira metode</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Vrsta sata (obrada, ponavljanje)	107	4,79	0,435
Raspoloživa nastavna sredstva	107	4,71	0,532
Uzrast učenika	107	4,47	0,069

Tablica 16: Odabir nastavne metode ovisno o mjestu rada (ruralna ili urbana sredina) ispitano pomoću Kruskal Wallis testa.

<i>Razlog odabira metode</i>	<i>Mjesto rada</i>	<i>N</i>	<i>Srednji rang</i>	<i>p</i>
Vrsta sata (obrada, ponavljanje)	Ruralna sredina	45	55,33	0,58
	Urbana sredina	62	53,03	
Raspoloživa nastavna sredstva	Ruralna sredina	45	58,34	0,10
	Urbana sredina	62	50,85	
Uzrast učenika	Ruralna sredina	45	55,30	0,67
	Urbana sredina	62	53,06	

Iz podataka prikazanih u tablici 15 može se vidjeti kako većina ispitanika na postavljene razloge odgovara s uglavnom se slažem ili u potpunosti se slažem. Detaljniji podatci nalaze se u tablici 3 zajedno s postotcima i konkretnim brojem ispitanika. Iz podataka prikazanih u tablici 16 vidljivo je kako bez obzira na to rade li ispitanici u urbanoj sredini ili u ruralnoj odabiru nastavne metode prema jednakom kriteriju, ne postoji razlika prilikom odabira nastavnih metoda ovisno o tome rade li ispitanici u urbanoj sredini ili u ruralnoj.

Hipoteza 4: Ne postoji statistički značajna razlika o stavovima učitelja o učinkovitosti nastavnih metoda na satu usvajanja i satu ponavljanja.

Pitanja u ovom dijelu anketnog upitnika bila su formirana u obliku Likertove skale koja se sastojala od šest stupnjeva. Prvi stupanj označavao je metodu koja se najčešće koristi, a posljednji stupanj je označavao metodu koja se najmanje koristi prema mišljenju učitelja.

Tablica 17: Medijan test i standardna devijacija odgovora ispitanika o korištenju nastavnih metoda na satu usvajanja novih nastavnih sadržaja.

<i>Metoda rada</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>p</i>
Metoda demonstracije	107	2,93	1,382	0,70
Metoda crtanja i ilustrativnih radova	107	3,79	1,105	0,18
Metoda usmenog izlaganja	107	2,94	1,331	0,62
Metoda razgovora	107	1,64	1,094	0,12
Metoda čitanja i rada na tekstu	107	4,10	1,345	0,45
Metoda pisanja	107	5,59	0,868	0,29

Tablica 18: Medijan test i standardna devijacija odgovora ispitanika o korištenju nastavnih metoda na satu ponavljanja.

<i>Metoda rada</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>p</i>
Metoda demonstracije	107	4,72	1,510	0,20
Metoda crtanja i ilustrativnih radova	107	4,22	1,538	0,001
Metoda usmenog izlaganja	107	3,60	1,379	0,002
Metoda razgovora	107	2,16	1,199	0,88
Metoda čitanja i rada na tekstu	107	2,50	1,526	0,003
Metoda pisanja	107	3,80	1,545	0,38

Tablice 17 i 18 prikazuju frekvencije odgovora ispitanika. Pitanja su u anketnom upitniku bila formirana na način da su ispitanici trebali rangirati metode rada ovisno i korištenju istih na satu obrade novih nastavnih sadržaja i na satu ponavljanja. Iz tablica se može vidjeti kako postoji razlika u odabiru metoda rada koje učitelji koriste ovisno o vrsti nastavnog sata.

Hipoteza 5: Ne postoji statistički značajna razlika u odabiru oblika rada na satu usvajanja i satu ponavljanja.

Pitanja u ovom dijelu anketnog upitnika bila su formirana u obliku Likertove skale i raspoređena su u četiri stupnja. Prvi stupanj označava oblik rada koji se najviše koristi, a posljednji stupanj označava oblik rada koji se najmanje koristi prema mišljenju učitelja.

Tablica 19: Frekvencije odgovora ispitanika o korištenju oblika rada na satu usvajanja novih nastavnih sadržaja.

<i>Oblik rada</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>p</i>
Frontalni oblik	107	1,16	0,632	0,69
Rad u skupinama	107	3,10	0,812	0,93
Rad u parovima	107	2,77	0,734	0,23
Individualni oblik	107	2,97	0,985	0,29

Tablica 20: Frekvencije odgovora ispitanika o korištenju oblika rada na satu ponavljanja nastavnih sadržaja.

<i>Oblik rada</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>p</i>
Frontalni oblik	107	3,36	0,954	0,54
Rad u skupinama	107	2,92	0,963	0,10
Rad u parovima	107	2,32	0,653	0,86
Individualni oblik	107	1,41	0,800	0,26

Tablice 19 i 20 prikazuju frekvencije odgovora ispitanika. Pitanja su u anketnom upitniku bila formirana na način da su ispitanici trebali rangirati oblike rada ovisno o njihovom korištenju na satu obrade novih nastavnih sadržaja i na satu ponavljanja. Iz podataka dobivenih a anketnom upitniku može se vidjeti kako postoji razlika u odabiru oblika rada koje učitelji koriste ovisno o vrsti nastavnog sata.

Hipoteza 6: Ne postoji statistički značajna razlika u odabiru oblika rada ovisno o razrednom odjelu.

Tablica 21: Odabir oblika rada ovisno o razredu u kojem ispitanik predaje.

<i>Oblik rada</i>	<i>Razred</i>	<i>N</i>	<i>Srednji rang</i>	<i>Md</i>	<i>p</i>
Frontalni oblik	1.	16	53,94	1,00	0,608
	2.	20	53,10		
	3.	28	54,43		
	4.	24	57,06		
	Kombinirani	19	50,50		
Rad u skupinama	1.	16	54,31	3,00	0,794
	2.	20	50,60		
	3.	28	52,84		
	4.	24	52,08		
	Kombinirani	19	61,45		
Rad u parovima	1.	16	60,78	3,00	0,367
	2.	20	61,83		
	3.	28	53,00		
	4.	24	46,46		
	Kombinirani	19	51,05		
Individualni rad	1.	16	47,81	3,00	0,768
	2.	20	51,83		
	3.	28	53,86		
	4.	24	59,52		
	Kombinirani	19	54,74		

Tablica 22: Frekvencije odgovora ispitanika o odabiru oblika rada ovisno o razredu u kojem nastavnik predaje.

Razred u kojem ispitanik predaje

		1.	2.	3.	4.	Kombinirani
Frontalni oblik	>Md	1	1	2	3	0
	<=Md	15	19	26	21	19
Rad u skupinama	>Md	6	6	9	8	9
	<=Md	10	14	19	16	10
Rad u parovima	>Md	3	7	4	2	1
	<=Md	13	13	24	22	18
Individualni rad	>Md	6	7	13	13	9
	<=Md	10	13	15	11	10

Prema podacima dobivenim u tablicama 21 i 22 može se vidjeti kako postoji razlika u odabiru oblika rada ovisno o tome u kojem razredu učitelj predaje, ali ta razlika nije statistički značajna. U svim razredima vidljivo je da je većina ispitanika odgovarala manje ili jednako medijanu, odnosno centralnoj vrijednosti.

9. RASPRAVA

Rezultatima ovog istraživanja nastojao se dobiti uvid u korištenje nastavnih metoda i oblika rada, njihovu efikasnost, njihovu prilagodljivost vrstama nastavnog sata, njihovim utjecajem na rezultate u motiviranost kod učenika. U teorijskom dijelu ovog rada nastojalo se objasniti svaki nastavni oblik te svaku nastavnu metodu. Također nastojale su se navesti sve prednosti i nedostaci svakog oblika rada i metode rada. Teorijski dio rada detaljno opisuje upotrebu i prikladno kombiniranje oblika i metoda rada, sadrži određene savjete za učitelje razredne nastave kako da si olakšaju izbor pravilnog oblika i metode rada za svoj razred i za svoju nastavu. U istraživačkom dijelu rada pitanja su se bazirala na mišljenju učitelja razredne nastave o efikasnosti određene metode ili oblika, o njihovom korištenju na nastavi, prednostima koje su uočili za određeni oblik ili metodu te u kojoj su mjeri prisutne metode i oblici rada u njihovoj nastavi.

Prva postavljena hipoteza glasila je: *Ne postoji statistički značajna razlika u odabiru metoda rada s obzirom na godine radnog iskustva ispitanika.* Prilikom obrade podataka nastavne metode podijelile su se u tri glavne skupine a to su: verbalne, vizualne i praktične. Na temelju dobivenih rezultata može se zaključiti kako učitelji koji imaju više godina radnog iskustva verbalne metode smatraju manje efikasnijim od učitelja koji imaju manje radnog iskustva. Rezultati su pokazali da učitelji vizualne i praktične nastavne metode smatraju efikasnijim od verbalnih te da ih samim time i više koriste u nastavi. Verbalne nastavne metode i dalje su najprisutnije u suvremenoj nastavi, no vizualne i praktične metode počinju se sve više upotrebljavati i davati bolje rezultate. Nakon provedenog analiziranja nisu utvrđene statistički značajne razlike kod odabira nastavnih metoda ovisno o godinama radnog iskustva učitelja. Razlike postoje, no one nisu statistički značajne.

Druga postavljena hipoteza glasila je: *Ne postoji statistički značajna razlika u stavovima učitelja o učinkovitosti metoda rada ovisno o razrednom odjelu u kojem predaje.* Ovom hipotezom željelo se istražiti upotrebljavaju li učitelji koji predaju u prvom razredu osnovne škole drugačije nastavne metode od onih učitelja koji predaju u ostalim razredima. Također željelo se istražiti postoji li razlika između odabira nastavnih metoda u kombiniranom razredu za razliku od jednog razreda. Ispitivanje se provodilo na temelju Likertove skale, a kod verbalnih metoda ispitanici su zauzeli sredinu skale odnosno stupanj u kojem se niti slaži niti ne slažu da su verbalne metode najefikasnije u nastavi. Kod vizualnih i praktičnih metoda većina učitelja uglavnom se složila s postavljenim tvrdnjama. Jedina značajna razlika u

dobivenim rezultatima može se vidjeti kod odgovora učitelja koji predaju u kombiniranim razrednim odjelima. Za razliku od učitelja koji predaju u samo jednom razredu, učitelji koji predaju u kombiniranim razrednim odjelima verbalne metode smatraju najefikasnijim. Nakon provedene detaljne analize prikupljenih podataka utvrđene su statistički značajne razlike kod mišljenja učitelja o efikasnosti verbalnih i praktičnih nastavnih metoda ovisno o razredu u kojem predaju, dok kod vizualnih nastavnih metoda statistički značajne razlike nema.

Treća postavljena hipoteza glasi: *Ne postoji statistički značajna razlika u razlogu prema kojem učitelji odabiru nastavnu metodu.* Kod ove hipoteze u anketnom upitniku postavljena su tri razloga prema kojima bi učitelji mogli odabrati nastavnu metodu. Kriteriji su: vrsta sata (obrada, ponavljanje), raspoloživa nastavna sredstva te uzrast učenika. Obradom podataka na temelju ove hipoteze ustanovilo se da se većina ispitanika uglavnom slaže ili se u potpunosti slaže ovim kriterijima. Većina ispitanika vodi se ovim kriterijima prilikom odabira nastavne metode za svoju nastavu. Nakon provedene statističke analize rezultati su pokazali da ne postoji statistički značajna razlika u razlogu prema kojem učitelji odabiru nastavne metode.

Četvrta postavljena hipoteza glasi: *Ne postoji statistički značajna razlika u stavovima učitelja o učinkovitosti nastavnih metoda na satu usvajanja i satu ponavljanja.* Ovom hipotezom željelo se utvrditi odabiru li učitelji drugačije nastavne metode ovisno o vrsti sata te u kojoj mjeri mijenjaju nastavne metode. U anketnom upitniku ova pitanja bila su formirana u obliku rangiranja kod kojeg je skala bila podijeljena u šest stupnjeva, stupanj 1 označavao je metodu koja se najviše koristi, a stupanj 6 označavao je metodu koja se najmanje koristi. Prilikom ispunjavanja anketnog upitnika svakoj metodi mogao se dodijeliti jedan stupanj rang ljestvice kako bi dobiveni rezultati bili što pouzdaniji. Obradom podataka došlo se do zaključka da postoji razlika prilikom odabira nastavnih metoda na satu obrade i na satu ponavljanja. Na satu obrade novih nastavnih sadržaja najviše se koristi metoda razgovora, a najmanje se koristi metoda pisanja. Na satu ponavljanja metoda koja se najviše koristi je također metoda razgovora, no na satu ponavljanja metoda koja se najmanje koristi je metoda demonstracije. Valja napomenuti kako se metoda demonstracije nalazi na drugom mjestu po učestalosti korištenja na satu obrade novih nastavnih sadržaja. Nakon provedene detaljne statističke analize dobiveni rezultati su pokazali kako postoji razlika u stavovima učitelja o učinkovitosti nastavnih metoda na satu usvajanja i satu ponavljanja no ona nije statistički značajna.

Peta postavljena hipoteza glasi: *Ne postoji statistički značajna razlika u odabiru oblika rada na satu usvajanja i satu ponavljanja.* Ova hipoteza imala je istu zadaću kao i prethodna,

no ovom hipotezom ispitivali si se nastavni oblici rada. U anketnom upitnika pitanja su također bila osmišljena na način rangiranja, ali u ovom slučaju bila su 4 mjesta na rang ljestvici zbog toga što postoje četiri oblika rada. Također, svaki oblik rada mogao je biti uvršten na samo jedno mjesto u rang ljestvici kako bi dobiveni podatci bili što pouzdaniji. Istraživanje je dokazano kako postoji razlika prilikom odabira oblika rada za sat usvajanja i za sat ponavljanja. Na satu usvajanja novih nastavnih sadržaja oblik rada koji se najviše koristi je frontalni, a najmanje se koristi individualni. Kod sata ponavljanja najviše se koristi individualni oblik, a najmanje se koristi frontalni oblik rada.

Šesta postavljena hipoteza glasi: *Ne postoji statistički značajna razlika u odabiru oblika rada na satu obrade novih nastavnih sadržaja ovisno o razrednom odjelu.* Ovom hipotezom željelo se ispitati koriste li učitelji koji predaju u različitim razredima i različite oblike rada. Rezultati istraživanja pokazali su da postoji razlika u odabiru oblika rada ovisno o razrednom odjelu u kojem učitelj predaje, no te razlike nisu statistički značajne. Najviše se koristi frontalni oblik rada bez obzira na to o kojem razrednom odjelu se radi.

Prilikom provođenja ovog istraživanja pojavilo se i nekoliko nedostataka. Prvi nedostatak je malo ispitanika koji su prihvatili ispuniti anketni upitnik, na uzorku većem od 107 ispitanika rezultati bi bilo mnogo pouzdaniji i relevantniji. Drugi nedostatak je taj što je malo muških učitelja ispunilo anketu. Kad bi veći broj muških sudionika sudjelovao u ispunjavanju anketnog upitnika tada bi se to moglo uvesti i kao zasebna varijabla kod istraživanja.

10. ZAKLJUČAK

Nastavne metode i oblici rada neizostavni su dio svakog uspješnog školskog sata. Metode i oblici rada svakodnevno se koriste u nastavi i povećavaju njezinu kvalitetu. Svaki dobar učitelj zna na koji način će najbolje upotrijebiti oblike i metode rada kako bi učenicima pomogao u motivaciji, samopouzdanju, ostvarivanju boljih rezultata, itd. Važno je znati da je svaki učenik jedinstven, a na taj način mu treba i pristupiti. Svaki dobar učitelj treba naći odgovarajući pristup svojim učenicima pomoću kojeg će ih motivirati na samostalnost u učenju i istraživanju.

Suvremena nastava od učitelja zahtijeva dobro poznavanje odnosa među sudionicima u nastavnom procesu, dobro poznavanje nastavnih oblika te metodičkih i didaktičkih vrijednosti istih. Nijedan od oblika rada ne može biti sam za sebe u ostvarivanju kvalitetne suvremene nastave. Zahvaljujući suvremenim nastavnim metodama izbjegavaju se monotoni nastavni sati u kojima nastavnik predaje, a učenici u tišini sjede i zapisuju podatke u svoje bilježnice. Učenici zahvaljujući nastavnim metodama od pasivnih promatrača pretvaraju u aktivne sudionike nastavnog procesa. Dobrim i pravilnim korištenjem nastavnih metoda pridonosi se većoj zainteresiranosti učenika na nastavni predmet prirode i društva, ostvaruje se ugodno razredno ozračje, a to rezultira boljom komunikacijom i međudodnosima među učenicima.

Istraživanje koje je provedeno u svrhu pisanja ovog rada pokazalo je kako je većina današnjih učitelja i dalje okrenuta starom načinu poučavanja, odnosno frontalnom obliku nastave u kojoj učitelj najvećim dijelom iznosi nove nastavne sadržaje, a učenici su u toj situaciji promatrači. Iako je frontalni oblik rada i dalje najzastupljeniji ohrabrujuća je činjenica da vizualne i praktične metode imaju prednost nad verbalnim. Mnogo učitelja shvaća važnost ovih metoda i koliko one olakšavaju učenicima spoznajne procese i sve više ih uvode u svoju nastavu, kako na satu prirode i društva, tako i na ostalim nastavnim predmetima. Suvremena nastava zahtijeva od učitelja sve više uložene truda i vremena. Suvremeni učitelj treba biti upoznat s novim tehnologijama, otkrićima, načinima rada, istraživanjima, pokusima, itd. Ona od učitelja ne traži samo dodatno uloženo vrijeme u učenje novih spoznaja koje će moći prenositi svojim učenicima kako u izvannastavnim aktivnostima, tako i na redovnoj nastavi. Suvremeni učitelj za svoje učenike treba osmišljavati zanimljive, interaktivne zadatke. Poticati ih da radom u skupinama ili u parovima dolaze do novih zanimljivih spoznaja i saznanja, treba ih poticati da prihvaćaju različita mišljenja, da se osjećaju ugodno i slobodno na nastavi i ne plaše se iznijeti vlastita mišljenja. Uspješan suvremeni učitelj zna na najbolji način kombinirati

razne nastavne oblike sa nastavnim metodama čime svoje nastavne sate učenicima čini zanimljivim i motivirajućim. Učenikova volja i želja za učenjem novog i istraživanjem polazi od načina na koji učitelj njima prikaže nove sadržaje i nauči ih novim saznanjima. Uspješnost učiteljeve kombinacije metoda i oblika rada zajedno sa njegovom maštom, trudom i voljom dovodi do uspješnih učenika koji pokazuju mnogo želje, motivacije i volje za učenje novog spoznaja i otkrivanjem nečeg novog.

11. LITERATURA

1. Babić, A. (2020). *Učenje otkrivanjem u nastavi Prirode i društva početnih razreda osnovne škole*. (Diplomski rad) Sveučilište u Zadru.
2. Bognar, L., Matijević, M. (2005). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Brkljačić, P. (2020). *Metodičko oblikovanje sadržaja prirode i društva tijekom nastave na daljinu*. (Diplomski rad) Sveučilište u Splitu.
4. Bulić, M., Kralj, G., Mamić, D., Štambak, N., Šarlija, T. (2021). *Priroda, društvo i ja 4: radni udžbenik iz prirode i društva za četvrti razred osnovne škole*. Zagreb: Alfa.
5. Cindrić, M., Miljković, D., Strugar, V. (2010 a). *Didaktika i kurikulum*. Zagreb, IEP-D2.
6. Cindrić, M., Miljković, D., Strugar, V. (2010 b). *Didaktika*. Zagreb, IEP-D2.
7. De Zan, I. (1999). *Metodika nastave prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga .
8. Đurić, N. (2013). *Oblici rada u nastavi hrvatskog jezika*. (Diplomski rad) Sveučilište u Osijeku .
9. Grubić, M., (1969). *Metodika nastave poznavanja prirode i biologije*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
10. Jelavić, F. (1994). *Didaktičke osnove nastave*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
11. Jurić, V. (1979). *Metoda razgovora u nastavi*. Zavod za pedagogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
12. Kordina, M. (2019). *Nastavne strategije i metode u nastavi primarnog obrazovanja*. (Diplomski rad) Sveučilište u Puli.
13. Kostović-Vranješ, V. (2015). *Metodika nastave predmeta prirodoslovnog područja*. Zagreb: Školska knjiga.
14. Kyriacou, Ch. (1995). *Temeljna nastavna umijeća*. Zagreb: Educa

15. Maksimović, A., Stančić, M. (2012). Nastavne metode iz perspektive nastavnika. *Metodički obzori: časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu*, 7(14), 69-82.
16. Marin, G. (2014). Utjecaj rada na tekstu na kognitivne sposobnosti učenja u nastavi prirode i biologije. *Educatio Biologiae* 1:1-17.
17. Meyer, H. (2002). *Didaktika razredne kvake*. Zagreb: Educa
18. Ministarstvo znanosti i obrazovanja [MZO]. (2019). *Kurikulum za nastavni predmet priroda i društvo u osnovnoj školi*.
Preuzeto: 11.8.2022.: http://mzos.hr/datoteke/7-Predmetni_kurikulum-Priroda_i_drustvo.pdf
19. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa [MZOS]. (2006). *Nastavni plan i program za osnovne škole*.
Preuzeto: 11.8.2022.: <https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/dodatni/129157.htm>
20. Peko, A., Pintarić, A. (1999). *Uvod u didaktiku hrvatskog jezika*. Osijek: Pedagoški fakultet.
21. Pletenac, V. (1990). *Osnove metodike nastave prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga.
22. Poljak, V. (1982). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
23. Rendić-Miočević, I. (2000). *Didaktičke inovacije u nastavi povijesti: transfer povijesnog znanja u školi*. Zagreb: Školska knjiga.
24. Stevanović, M. (2003). *Modeli kreativne nastave*. Rijeka: Andromeda.
25. Zaninović, M. (1977). Obrada znanstveno-popularnog teksta u nastavi prirode i društva. *Pedagoški rad*, 1.-2., 30.-37.

PRILOZI

Prilog 1: Anketni upitnik

Metode i oblici rada u nastavi prirode i društva

Poštovani/a,

Moje ime je Korina Piščak i studentica sam 5. godine Učiteljskog fakulteta u Čakovcu. U sklopu diplomskog rada provodim istraživanje o metodama i oblicima rada u nastavi prirode i društva s aspekta učitelja razredne nastave. Anketa je anonimna i dobrovoljna, a prikupljeni podatci koristit će se isključivo za istraživački dio u svrhu pisanja diplomskog rada. Anketu mogu ispuniti učitelji i učiteljice razredne nastave.

Molim Vas da odvojite 5-6 minuta te ispunite anketu.

Unaprijed zahvaljujem!

1. dio upitnika – opći podatci

1. Označite spol:

- Muški
- Ženski

2. Koliko godina radite u razrednoj nastavi?

- 0-5
- 6-10
- 11-15
- 16-20
- 21-25
- 26-30
- 31-35
- 36-40
- 41 ili više

3. Županija u kojoj radite:

4. Mjesto rada:

- Urbana sredina
- Ruralna sredina

5. Mjesto gdje ste završili studij:

6. Razred u kojem predajete:

- 1. razred
- 2. razred
- 3. razred
- 4. razred
- Kombinirani razredni odjel

7. Ukoliko predajete u kombiniranom razrednom odjelu, koji razredi su u kombinaciji?

8. Broj učenika u razredu:

2. dio upitnika – metode rada u nastavi prirode i društva

9. U nastavku slijedi niz tvrdnji. Molim vas da odaberete jedan odgovor koji određuje vaš stupanj (ne)slaganja s navedenom tvrdnjom. 1 - uopće se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - niti se slažem, niti se ne slažem, 4 - uglavnom se slažem, 5 - u potpunosti se slažem Metode rada su načini zajedničkog rada nastavnika i učenika u nastavnom procesu pomoću kojih učenici stječu nova znanja i razvijaju sposobnosti.

Metode rada u nastavi:

Verbalne metode: metoda usmenog izlaganja, metoda razgovora, metoda čitanja i rada na tekstu, metoda pisanja;

Vizualne metode: metoda demonstracije, metoda crtanja i ilustrativnih radova;

Praktične metode: metoda praktičnih radova

TVRDNJA	1	2	3	4	5
Verbalne nastavne metode smatram najefikasnijim u radu.					
Vizualne nastavne metode smatram najefikasnijim u radu.					
Praktične nastavne metode smatram najefikasnijim u radu.					
Verbalne metode omogućuju obradu najviše sadržaja na jednom školskom satu.					
Vizualne metode omogućuju obradu najviše sadržaja na jednom školskom satu.					
Praktične metode omogućuju obradu najviše sadržaja na jednom školskom satu.					
Nastavnu metodu odabirem prema vrsti nastavnog sata. (obrada, ponavljanje)					
Nastavnu metodu odabirem prema raspoloživim nastavnim sredstvima.					
Nastavnu metodu odabirem prema uzrastu učenika.					
Tijekom mog studija svim nastavnim metodama pridavala se jednaka količina pažnje.					
Dovoljno sam osposobljen/a za izvođenje metode praktičnih radova na satu.					
Dovoljno sam osposobljen/a za izvođenje metode demonstracije na satu.					
Korištenje različitih nastavnih metoda povećava se motiviranost učenika.					
Korištenje različitih nastavnih metoda pridonosi boljim rezultatima učenika (ocjenama).					

3. dio upitnika – oblici rada u nastavi prirode i društva

10. U nastavku slijedi niz tvrdnji. Molim vas da odaberete jedan odgovor koji određuje vaš stupanj (ne)slaganja s navedenom tvrdnjom. 1- nikad, 2 - jednom mjesečno, 3 - nekoliko puta mjesečno, 4 - svaki tjedan, 5 - svaki sat

U oblike rada svrstavamo: frontalni oblik, rad u skupinama, rad u parovima i individualni rad.

Koliko često koristite frontalni oblik rada u nastavi prirode i društva?					
Koliko često koristite rad u skupinama u nastavi prirode i društva?					
Koliko često koristite rad u parovima u nastavi prirode i društva?					
Koliko često koristite individualni oblik rada u nastavi prirode i društva?					
Koliko često koristite frontalni oblik rada u ostalim nastavnim predmetima?					
Koliko često koristite rad u skupinama u ostalim nastavnim predmetima?					
Koliko često koristite rad u parovima u ostalim nastavnim predmetima?					
Koliko često koristite individualni oblik rada u ostalim nastavnim predmetima?					

4. dio upitnika – rangiranje korištenja nastavnih metoda i oblika rada

11. Rangirajte učestalost korištenja nastavnih metoda koje koristite kod usvajanja novih nastavnih sadržaja: 1 - najviše koristim, 6 - najmanje koristim

Za pojedinu nastavnu metodu može se odabrati jedan stupanj rang ljestvice.

Metoda rada	1	2	3	4	5	6
Metoda demonstracije						
Metoda crtanja i ilustrativnih radova						
Metoda usmenog izlaganja						
Metoda razgovora						
Metoda čitanja i rada na tekstu						
Metoda pisanja						

12. Rangirajte učestalost korištenja nastavnih metoda koje koristite kod ponavljanja nastavnih sadržaja: 1 - najviše koristim, 6 - najmanje koristim

Za pojedinu nastavnu metodu može se odabrati jedan stupanj rang ljestvice.

Metoda rada	1	2	3	4	5	6
Metoda demonstracije						
Metoda crtanja i ilustrativnih radova						
Metoda usmenog izlaganja						
Metoda razgovora						
Metoda čitanja i rada na tekstu						
Metoda pisanja						

13. Rangirajte učestalost korištenja oblika rada u usvajanju novih nastavnih sadržaja: 1 - najviše koristim, 4 - najmanje koristim:

Za pojedini oblik rada može se odabrati jedan stupanj rang ljestvice.

Oblik rada	1	2	3	4
Frontalni oblik				
Rad u skupinama				
Rad u parovima				
Individualni oblik				

14. Rangirajte učestalost korištenja oblika rada kod ponavljanja nastavnih sadržaja: 1 - najviše koristim, 4 - najmanje koristim:

Za pojedini oblik rada može se odabrati jedan stupanj rang ljestvice.

Oblik rada	1	2	3	4
Frontalni oblik				
Rad u skupinama				
Rad u parovima				
Individualni oblik				

15. Imate li u razredu učenika s poteškoćama?

- Da
- Ne

16. Ukoliko u razredu imate učenika s poteškoćama, prilagođavate li tom učeniku metode rada?

1 - nikad 2 - rijetko 3 - ponekad 4 - često 5 – uvijek

17. Ukoliko u razredu imate učenika s poteškoćama, prilagođavate li tom učeniku oblike rada?

1 - nikad 2 - rijetko 3 - ponekad 4 - često 5 – uvijek

POPIS TABLICA

Tablica 1: *Godine radnog iskustva učitelja.*

Tablica 2: *Županija u kojoj su ispitanici zaposleni.*

Tablica 3: *Odgovori na tvrdnje vezane uz nastavne metode rada.*

Tablica 4: *Odgovori na tvrdnje vezane uz nastavne oblike rada.*

Tablica 5: *Rangiranje učestalosti korištenja nastavnih metoda kod usvajanja novih nastavnih sadržaja.*

Tablica 6: *Rangiranje učestalosti korištenja nastavnih metoda kod ponavljanja nastavnih sadržaja.*

Tablica 7: *Rangiranje učestalosti korištenja nastavnih oblika rada na satu usvajanja novih nastavnih sadržaja.*

Tablica 8: *Rangirajte učestalost korištenja nastavnih oblika rada na satu ponavljanja nastavnih sadržaja.*

Tablica 9: *Odabir verbalnih metoda rada obzirom na godine radnog iskustva ispitanika.*

Tablica 10: *Odabir vizualnih metoda rada obzirom na godine radnog iskustva ispitanika.*

Tablica 11: *Odabir praktičnih metoda rada obzirom na godine radnog iskustva ispitanika.*

Tablica 12: *Frekvencije odgovora o odabiru metoda rada obzirom na godine radnog iskustva ispitanika.*

Tablica 13: *Odabir metoda rada ovisno o razredu u kojem ispitanik predaje.*

Tablica 14: *Frekvencije odgovora o odabiru metoda rada ovisno o razredu u kojem ispitanik predaje.*

Tablica 15: *Frekvencija odgovora ispitanika o razlogu odabira nastavnih metoda.*

Tablica 16: *Odabir nastavne metode ovisno o mjestu rada (ruralna ili urbana sredina) ispitano pomoću Kruskal Wallis testa.*

Tablica 17: *Frekvencije odgovora ispitanika o korištenju nastavnih metoda na satu usvajanja novih nastavnih sadržaja.*

Tablica 18: *Frekvencije odgovora ispitanika o korištenju nastavnih metoda na satu ponavljanja.*

Tablica 19: *Frekvencije odgovora ispitanika o korištenju oblika rada na satu usvajanja novih nastavnih sadržaja.*

Tablica 20: *Frekvencije odgovora ispitanika o korištenju oblika rada na satu ponavljanja nastavnih sadržaja.*

Tablica 21: *Odabir oblika rada ovisno o razredu u kojem ispitanik predaje.*

Tablica 22: *Frekvencije odgovora ispitanika o odabiru oblika rada ovisno o razredu u kojem nastavnik predaje.*

POPIS SLIKA

Slika 1: Primjer iz udžbenika za 4. razred	4
Slika 2: Socijalni oblici nastavnog rada.....	9
Slika 3: Frontalni oblik nastavnog rada	10
Slika 4: Frontalni oblik nastavnog rada	11
Slika 5: Istovrsni i raznovrsni rad u skupinama.....	12
Slika 6: Rad u ciklusima	12
Slika 7: Struktura rada u parovima	14
Slika 8: Crtanje pokusa i vođenje bilješki.....	19
Slika 9: Praktičan rad u skupinama.....	19
Slika 10: Građa cvijeta višnje	22
Slika 11: Postotak ispitanika muškog i ženskog spola.....	32
Slika 12: Mjesto rada ispitanika.....	33
Slika 13: Postotak učenika s poteškoćama.....	43
Slika 14: Odgovori na pitanje prilagodbe metoda rada učenicima s poteškoćama.....	43
Slika 15: Odgovori na pitanje prilagođavanja oblika rada učenicima s poteškoćama.....	44

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mog rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

ŽIVOTOPIS

Korina Piščak rođena je 21. veljače 1998. godine u Zaboku. Osnovnoškolsko obrazovanje stekla je u Osnovnoj školi Marija Bistrica. Do četvrtog razreda pohađala je Područnu školu Selnica, a više razrede osnovne škole završila je u matičnoj školi u Mariji Bistrici. 2012. godine upisala je Srednju školu Zabok, koju je 2016. godine završila, smjer ekonomist. 2016. godine upisuje učiteljski studij na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu – odsjek u Čakovcu.

ZAHVALA

Ponajprije se zahvaljujem svom mentoru dr. sc. Hrvoju Šlezaku na uloženom trudu, vremenu, pomoći i svemu što me naučio tijekom mog fakultetskog obrazovanja.

Zahvaljujem se učiteljicama i učiteljima razredne nastave koji su me primili u svoje razrede tijekom obavljanja moje stručno pedagoške prakse i od kojih sam dobila mnogo korisnih i važnih savjeta. Također, zahvaljujem se i svim učiteljicama i učiteljima koji su sudjelovali u istraživanju i omogućili mi da ovaj diplomski rad uspješno napišem.

Najviše se zahvaljujem svojim roditeljima Aniti i Željku te mlađoj sestri Ivoni na neizmjerne ljubavi i podršci koju su mi pružali tijekom mog studiranja. Bez njihove podrške, savjeta, ljubavi i vjere u mene ne bih uspjela ostvariti ove rezultate.

Zahvaljujem se svojoj najboljoj prijateljici Heleni na neizmjerne podršci i na svim toplim i ohrabrujućim riječima koje mi je uputila kad je bilo teško.

Velika hvala mojim bakama, djedu, teti, sestričnici i ostalim članovima moje obitelji, bez njih ovo ne bi bilo moguće.